

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

КАФЕДРА ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор

науково-методичної та
навчальної роботи

О.В. Жильцов

2016 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

УКРАЇНСЬКІ СТУДІЇ

спеціальності:

231 «Соціальна робота (Соціальна педагогіка)»

Історико-філософський факультет

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА Ідентифікаційний код 02136554 Начальник відділу моніторингу якості освіти	
Програма № <u>1914</u>	
<u>Жильцов</u> (підпис)	
	(прізвище, ініціали)
« <u> </u> »	20 <u>16</u> р.

2016–2017 навчальний рік

Робоча програма **Українські студії** для студентів спеціальності 231 «Соціальна робота (Соціальна педагогіка)».

Розробники: Тарасенко Ольга Олексіївна, доцент кафедри історії України Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат історичних наук, доцент

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри історії України Історико-філософського факультету

Протокол від «7» Вересня 2016 року № 2

Завідувач кафедри історії України **О. О. Салата**

©Тарасенко О. О. 2016 р.

©Київський університет імені Бориса Грінченка, 2016 р.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	4
Структура програми	5
Тематичний план	6 9
Програма	42
Навчально–методична карта дисципліни	49
Карта самостійної роботи	52
Індивідуальна навчально–дослідна робота	
Перелік рекомендованої літератури	61

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Робоча навчальна програма з дисципліни «Українські студії» (далі – Програма) є нормативним документом Київського університету імені Бориса Грінченка, який розроблено кафедрою історії України і методики навчання Інституту суспільства на основі ОПП підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» за напрямами підготовки: 231 «Соціальна робота (Соціальна педагогіка)», відповідно до затверджених навчальних планів.

Програму розроблено з урахуванням рекомендацій МОН України «Про Перелік напрямів (спеціальностей) та їх поєднання з додатковими спеціальностями і спеціалізаціями для підготовки педагогічних працівників за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра, спеціаліста, магістра» (лист № 1/9–736 від 06.12.2007 р.)

Програму укладено згідно з вимогами кредитно–модульної системи організації навчання в Київському університеті імені Бориса Грінченка відповідно до вимог ОКХ, алгоритму вивчення навчального матеріалу дисципліни.

Програма визначає перелік, обсяг, складові та технологію оцінювання навчальних досягнень студентів, необхідне навчально-методичне забезпечення.

Навчальна дисципліна «Українські студії» є складовою частиною циклу дисциплін професійно-практичної підготовки, нормативного блоку навчальної програми.

Мета – ознайомлення студентів з сутністю історико–культурних процесів в Україні.

Завдання:

1. ознайомити студентів з джерелами і методами дослідження історії та культури українського народу;
2. висвітлити основні етапи розвитку української історії та культури;
3. визначити місце української історії і культури у всесвітній історико-культурній спадщині.

Навчальні результати / досягнення:

1. формування у студентів цілісного розуміння історико–культурних процесів, що відбувалися на українській землі;
2. вироблення у студентів вміння оцінювати та узагальнювати історико-культурні явища;
3. розуміння студентами місця історії України у всесвітньому історико-культурному процесі.

Кількість годин, відведених навчальним планом на вивчення дисципліни, становить із них:

- лекції – 36 год;
- семінарські заняття – 34 год.;
- самостійна робота – 70 год.;
- модульний контроль – 10 год.

I. СТРУКТУРА ПРОГРАМИ

I. ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Предмет: *Українські студії*

Дисципліна	Напрямок, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів, відповідно до ECTS: 5	Шифр і назва галузей знань: <i>0101 Педагогічна освіта</i> <i>0203 Гуманітарні науки</i>	Частина програми: <i>нормативна.</i>
Кількість змістовних модулів: 5	Шифр і назва напрямів підготовки: <i>231 «Соціальна робота (Соціальна педагогіка)»</i>	Рік підготовки: перший. Семестр: перший
Загальний обсяг дисципліни: <i>180 год.</i>	Освітньо-кваліфікаційний рівень: <i>«бакалавр».</i>	Лекції: <i>36 год.</i> Семінарські заняття: <i>34 год.</i> Індивідуальна робота: Самостійна робота: <i>70 год.</i>
Кількість тижневих годин: 4		Модульний контроль: <i>10 год.</i> Семестровий контроль: <i>30 год.</i> Вид підсумкового контролю: <i>іспит.</i>

II. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Використані скорочення:

- лекції (Л);
- семінарські заняття (СЗ);
- самостійна робота (СР);
- модульний контроль контроль (МК).

№	Назви теоретичних розділів	Кількість годин						
		Р	А	Л	СЗ	С Р	М К	С К
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I THEMATIC MODULE I ІСТОРИЧНА ТА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА УКРАЇНЦІВ У ДАВНІЙ ТА СЕРЕДНЬОВІЧНИЙ ПЕРІОД: HISTORIC AND CULTURAL HERITAGE OF UKRAINIANS IN ANCIENT AND MEDIEVAL PERIODS: ДАВНЯ ТА СЕРЕДНЬОВІЧНА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ ANCIENT AND MEDIEVAL HISTORY OF UKRAINE УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА: ВИТОКИ І РОЗВИТОК У СЕРЕДНЬОВІЧЧІ UKRAINIAN CULTURE: ORIGINS AND DEVELOPMENT IN THE MIDDLE AGES								
1.	Давня історія України Ancient History of Ukraine			2	2		2	
2.	Українська культура: сутність і витоки Ukrainian Culture: Nature and Origins			2	–			
3.	Середньовічна історія України Medieval History of Ukraine			2	2			
4.	Культура України-Русі доби високого середньовіччя (кінець X – перша половина XIII ст.) Culture of Ukraine-Rus' in the time of High Middle Ages (the end of the X – the first half of the XIII centuries)			2	2			
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II THEMATIC MODULE 2 ІСТОРИЧНА ТА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА УКРАЇНЦІВ ПІЗЬОГО СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ ТА РАННЬО НОВОГО ЧАСУ: HISTORIC AND CULTURAL HERITAGE OF UKRAINIANS IN THE LATE MIDDLE AGES AND EARLY MODERN PERIOD: РАННЬО НОВА ІСТОРІЯ І КУЛЬТУРА УКРАЇНИ EARLY MODERN HISTORY AND CULTURE OF UKRAINE								
5.	Ранньонова історія України Early Modern History of Ukraine			4	2		2	
6.	Українська культура пізнього середньовіччя (друга половина XIII- XVI ст.) Ukrainian culture of the Late Middle Ages			2	–			

	(second half of XIII-XVI centuries)							
7.	Українська культура раннього нового часу (XVII-XVIII ст.) Ukrainian culture of the Early Modern History (XVII-XVIII centuries)			2	4			
<p>ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III THEMATIC MODULE III</p> <p>ІСТОРИЧНА ТА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА УКРАЇНЦІВ НОВОГО ЧАСУ: HISTORIC AND CULTURAL HERITAGE OF UKRAINIANS IN MODERN PERIOD:</p> <p>ІСТОРИЯ І КУЛЬТУРА УКРАЇНИ НОВОГО ЧАСУ MODERN HISTORY AND CULTURE OF UKRAINE</p>								
8.	Нова історія України Modern History of Ukraine			4	2		2	
9.	Українська культура нового часу Ukrainian Culture in Modern Times			4	4			
<p>ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ IV THEMATIC MODULE IV</p> <p>ІСТОРИЧНА ТА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА УКРАЇНЦІВ НОВОГО ЧАСУ: HISTORIC AND CULTURAL HERITAGE OF UKRAINIANS IN MODERN PERIOD:</p> <p>НОВІТНЯ ІСТОРИЯ І КУЛЬТУРА УКРАЇНИ CONTEMPORARY HISTORY AND CULTURE OF UKRAINE</p>								
10.	Новітня історія України Contemporary History of Ukraine			4	2			
11.	Українська культура першої пол. XX ст. Ukrainian Culture of the First Half of the XX Century			2			2	
12.	Українська культура другої половини XX - початку XXI ст. Ukrainian Culture of the Second Half of the XX-XXI Centuries			2	4			
<p>ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ V THEMATIC MODULE V</p> <p>ІСТОРИЧНА ТА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА УКРАЇНЦІВ: HISTORIC AND CULTURAL HERITAGE OF UKRAINIANS:</p> <p>УКРАЇНЦІ. ТРАДИЦІЙНА УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА. ІСТОРИЧНІ ЗЕМЛІ УКРАЇНИ. ІНОЗЕМЦІ ПРО УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ. ВИДАТНІ УКРАЇНСЬКІ МАНДРІВНИКИ</p> <p>UKRAINIANS. TRADITIONAL UKRAINIAN CULTURE. HISTORIC LANDS OF UKRAINE. FOREIGNERS ABOUT UKRAINIAN LANDS. FAMOUS UKRAINIAN TRAVELERS</p>								
13.	Українці. Традиційна українська культура Ukrainians. Traditional Ukrainian culture			2	4			

14.	Українські історичні землі. Історичний територіальний поділ України. Іноземні мандрівники про українські землі. Видатні українські мандрівники UkrainianHistoricLands. Historic Territorial Division of Ukraine. Foreign Travellers About Ukrainian Lands. Famous Ukrainian Travelers			2	6		2	
	<i>Разомзана в чальнимпланом</i>			36	34		10	30

III. ПРОГРАМА

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I THEMATIC MODULE I

***ІСТОРИЧНА ТА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА УКРАЇНЦІВ
У ДАВНІЙ ТА СЕРЕДНЬОВІЧНИЙ ПЕРІОД:
HISTORIC AND CULTURAL HERITAGE OF UKRAINIANS
IN ANCIENT AND MEDIEVAL PERIODS:***

***ДАВНЯ ТА СЕРЕДНЬОВІЧНА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ
ANCIENT AND MEDIEVAL HISTORY OF UKRAINE***

***УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА: ВИТОКИ І РОЗВИТОК У СЕРЕДНЬОВІЧЧІ
UKRAINIAN CULTURE: ORIGINS AND DEVELOPMENT IN THE MIDDLE AGES***

ЛЕКЦІЇ LECTURES

Лекція 1

Давня історія України (2 год.)

1. Мета, завдання та структура курсу.
2. Палеоліт і мезоліт.
3. Неоліт і енеоліт.
4. Доба бронзи.
5. Доба раннього заліза.
6. Антична цивілізація в Північному Причорномор'ї.
7. Давні слов'яни.

Основні поняття теми: первісне суспільство; аграрне суспільство; палеоліт, мезоліт, неоліт, енеоліт, бронзовий вік; ранній залізний вік; номадизм; грецька колонізація; етногенез слов'ян; Велике переселення народів.

Lecture 1

Ancient History of Ukraine (2 hrs.)

1. Purpose, tasks and structure of the course.
2. Paleolithic and Mesolithic.
3. Eneolit and Neolithic.
4. The Age of Bronze.
5. Early Iron Age.

6. Ancient Greek civilization in the Northern Black Sea coast.

7. Ancient Slavs.

The basic concepts of the theme: primitive society; agrarian society; Paleolithic, Mesolithic, Neolithic, Eneolit, and Bronze Age; Early Iron Age; Nomadism; Greek colonization; Ethnogeny of Slavs; Great Migrations.

Лекція 2

Українська культура: сутність і витоки (2 год.)

1. Культура: визначення поняття, види й форми.
2. Джерела і складові української культури.
3. Періодизація розвитку української культури.
4. Матеріальна і духовна культура східних слов'ян. Релігійні вірування східних слов'ян.

Основні поняття теми: культура, історична культурологія; культурна антропологія; історична антропологія; матеріальна і духовна культура; елітарна і масова культура; історико-культурний феномен; культурна стратифікація; ментальність; цивілізація; мистецтво; художній стиль; культурна епоха; історико-культурний процес; культурний ландшафт; джерела історії культури; методи історичної культурології; періодизація історії української культури; міфологія і релігія давніх слов'ян.

Lecture 2

Ukrainian Culture: Nature and Origins (2 hrs.)

1. Culture: definition, types and forms.
2. Sources and components of Ukrainian culture.
3. The periodization of Ukrainian culture.
4. Material and spiritual culture of the Eastern Slavs. The religious beliefs of the Eastern Slavs.

The basic concepts of the theme: culture, cultural history, cultural anthropology, historic anthropology, material and spiritual culture, elite and mass culture, historic and cultural phenomenon, cultural stratification, mentality, civilization, art, artistic style, cultural epoch, historic and cultural process, cultural landscape, sources of cultural history, methods of historic cultural studies, periodization of the history of Ukrainian culture, mythology and religion of ancient Slavs.

Лекція 3

Середньовічна історія України (2 год.)

1. Східні слов'яни у ранньому середньовіччі.
2. Київська Русь: тенденції політичного та соціального розвитку.
3. Монгольська навала та її значення в українській історії.
4. Політичні та соціальні процеси в українських землях у складі Великого князівства литовського та Польського королівства в добу пізнього середньовіччя.

Основні поняття теми: державність; удільне князівство; удільна роздробленість; середньовічне суспільство.

Lecture 3

Medieval History of Ukraine (2 hrs.)

1. Eastern Slavs in Early Middle Ages.
2. Kyivan Rus': trends of political and social development.
3. Mongol invasion and its role in Ukrainian history.
4. The political and social processes on the Ukrainian lands which were the part of the Grand Duchy of Lithuania and the Kingdom of Poland in the late Middle Ages.

The basic concepts of the theme: statehood; independent principality; feudal disunity; medieval society.

Лекція 4

Культура України-Русі доби високого середньовіччя (кінець X – перша половина XIII ст.) (2 год.)

1. Культурне значення християнізації Русі.
2. Писемність і літературна традиція.
3. Освіта та наукові знання.
4. Мистецтво Київської Русі: архітектура, образотворче мистецтво, декоративно-ужиткове мистецтво, музика.

Основні поняття теми: релігійні вірування; міфологія; християнізація; рецепція східнохристиянських культурних традицій; двовір'я; типи культури: сакральна, світська, міська, сільська, елітарна, масова; освіта; книжність; основні форми культуротворення: література, архітектура, образотворче мистецтво, музика.

Lecture 4

Culture of Ukraine-Rus' in the time of High Middle Ages (the end of the X – the first half of the XIII centuries) (2 hrs.)

1. Cultural significance of christianization of Rus'.
2. Writing and literary tradition.
3. Education and scientific knowledge.
4. The art of Kyivan Rus': architecture, arts and crafts, music.

The basic concepts of the theme: religious beliefs; mythology; Christianization; reception of Eastern cultural traditions; dual faith; types of culture: sacred, secular, urban, rural, elite, mass; education; bookishness; the basic forms of formation the culture: literature, architecture, art, music.

СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ SEMINARS

Семінарське заняття 1

Давня історія України (2 год.)

1. Становлення, розвиток та розклад первісного суспільства на теренах України.
2. Античність в історії України.
3. Етногенез слов'ян і українців.

Основні поняття теми: первісне суспільство; аграрне суспільство; палеоліт, мезоліт, неоліт, енеоліт, бронзовий вік; ранній залізний вік; номадизм; грецька колонізація; етногенез слов'ян; Велике переселення народів.

Рекомендована література:

1. Археологія України: Курс лекцій / Л.Л. Залізняк, О.П. Моця, В.М. Зубар та ін. – К., 2005.
2. Баран В.Д. Походження українського народу / В.Д. Баран, Я.В. Баран. – К., 2002.
3. Залізняк Л.Л. Первісна історія України / Л.Л. Залізняк. – К., 1999.
4. Зубар В.М. Античний світ Північного Причорномор'я / В.М. Зубар, Є.А. Ліньова, Н.О. Сон. – К., 1999.

Seminar 1

Ancient History of Ukraine (2 hrs.)

1. The formation, development and decay of primitive society on the Ukrainian lands.

2. Antiquity in the history of Ukraine.
3. Ethnogeny of Slavs and Ukrainians.

The basic concepts of the theme: primitive society; agrarian society; Paleolithic, Mesolithic, Neolithic, Eneolit, and Bronze Age; Early Iron Age; Nomadism; Greek colonization; Ethnogeny of Slavs; Great Migrations.

Семінарське заняття 2

Середньовічна історія України (2 год.)

1. Київська Русь: держава та суспільство.
2. Хрещення Русі та його історичне значення.
3. Причини та наслідки політичної роздробленості Русі XII-XIII ст. Внутрішня та зовнішня політика удільних князів.
4. Політична і соціальна історія українських земель у складі Великого князівства литовського та Польського королівства у добу пізнього середньовіччя.

Основні поняття теми: державність; удільне князівство; удільна роздробленість; середньовічне суспільство.

Рекомендована література:

1. *Котляр М.Ф.* Галицько–Волинська Русь / М.Ф. Котляр. – К., 1998.
2. *Русина О.В.* Україна під під татарами і Литвою / О.В. Русина. – К., 1998.
3. *Толочко О.П.* Київська Русь / О.П. Толочко, П.П. Толочко. – К., 1998.
4. *Шабульдо Ф.М.* Землі Юго–Западної Русі в составе Великого княжества Литовского / Ф.М. Шабульдо. – К., 1987.
5. *Яковенко Н.* Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України / Н. Яковенко. – К., 2006.

Seminar 2

Medieval History of Ukraine (2 hrs.)

1. Kyivan Rus': state and society.
2. Christianization of Kyivan Rus' and its historic significance.
3. Causes and consequences of political disunity of Rus' in the XII-XIII centuries. Domestic and foreign policy of feudal princes.
4. The political and social processes on the Ukrainian lands which were the part of the Grand Duchy of Lithuania and the Kingdom of Poland in the late Middle Ages.

The basic concepts of the theme: statehood; independent principality; feudal disunity; medieval society.

Семінарське заняття 3

Культура середньовічної України-Русі(2 год.)

1. Культура східних слов'ян. Релігійні вірування та міфологія східнослов'янських племен.
2. Культурне значення християнізації Русі.
3. Писемність і літературна традиція.
4. Освіта та наукові знання.
5. Мистецтво Київської Русі: архітектура, образотворче мистецтво, декоративно-ужиткове мистецтво, музика.

Основні поняття теми: культура; історична культурологія; культурна антропологія; історична антропологія; матеріальна і духовна культура; елітарна і масова культура; історико-культурний феномен; культурна стратифікація; ментальність; цивілізація; мистецтво; художній стиль; культурна епоха; історико-культурний процес; культурний ландшафт; джерела історії культури; методи історичної культурології; періодизація історії української культури; міфологія і релігія давніх слов'ян.

Християнізація; рецепція східнохристиянських культурних традицій; двовір'я; типи культури: сакральна, світська, міська, сільська, елітарна, масова; освіта; книжність; основні форми культуротворення: література, архітектура, образотворче мистецтво, музика.

Рекомендована література:

1. *Брайчевський М.Ю.* Утвердження християнства на Русі / М.Ю. Брайчевський. – К., 1988.
2. *Історія української культури: У 5 т. –*
Т.1: Історія культури давнього населення України.– К., 2001,
Т.2: Українська культура XIII–першої половини XVII століть.– К., 2001.
3. *Попович М.В.* Нарис історії культури України / М.В. Попович. – К., 2001.
4. *Рыбаков Б.А.* Язычество древней Руси / Б.А. Рыбаков. – М., 1987.
5. *Ричка В.М.* Церква Київської Русі (соціальний та етнокультурний аспект) / В.М. Ричка.– К., 1997.
6. *Яковенко Н.* Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України / Н. Яковенко. – К., 2006.

Seminar 3

Culture of Medieval Ukraine-Rus'(2 hrs.)

1. Culture of the Eastern Slavs. Religious beliefs and mythology of Eastern tribes.
2. Cultural significance of Christianization of the Kyivan Rus'.
3. Writing and literary tradition.

4. Education and scientific knowledge.
5. The art of the Kyivan Rus': architecture, arts and crafts, music.

The basic concepts of the theme: culture; cultural history; cultural anthropology; historic anthropology; material and spiritual culture; elite and mass culture; historic and cultural phenomenon; cultural stratification; mentality; civilization; art; artistic style; cultural epoch; historic and cultural process; cultural landscape; sources of cultural history; methods of historic cultural studies; periodization of the history of Ukrainian culture; mythology and religion of ancient Slavs.

Christianization; reception of Eastern cultural traditions; dual faith; types of culture: sacred, secular, urban, rural, elite, mass; education; bookishness; the basic form of culture creation: literature, architecture, art, music.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II THEMATIC MODULE 2

ІСТОРИЧНА ТА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА УКРАЇНЦІВ ПІЗНЬОГО СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ ТА РАННЬО НОВОГО ЧАСУ: HISTORIC AND CULTURAL HERITAGE OF UKRAINIANS IN THE LATE MIDDLE AGES AND EARLY MODERN PERIOD:

РАННЬО НОВА ІСТОРІЯ І КУЛЬТУРА УКРАЇНИ EARLY MODERN HISTORY AND CULTURE OF UKRAINE

ЛЕКЦІЇ LECTURES

Лекції 5 і 6

Ранньонова історія України (4 год.)

1. Українські землі у складі Речі Посполитої в другій половині XVI – першій половині XVII ст.
2. Українська національна революція середини (1648-1686).
3. Україна в добу Руїни.
4. Лівобережна Україна у складі Російської держави з другої половини XVII до кінця XVIII ст.
5. Правобережна та Західна Україна під владою Речі Посполитої у XVIII ст.

Основні поняття теми: унія політична; унія церковна; національно-визвольний рух; сотенно-полковий устрій; гетьман; старшина; рада; колонізація; русифікація.

Lectures 5 and 6

Early Modern History of Ukraine (4 hrs.)

1. Ukrainian lands within the Polish-Lithuanian Commonwealth in the second half of the XVI - the first half of XVII centuries.
2. The Ukrainian National Revolution (1648-1686).
3. Ukraine in the period of the Ruins.
4. The Left-Bank Ukraine within the Russian state from the second half of the XVII - till the end of the XVIII centuries.
5. The Right-Bank Ukraine and Western Ukraine within the Polish-Lithuanian Commonwealth in the XVIII century.

The basic concepts of the theme: political union; church union; the national liberation movement; regimental-centesimal system; hetman; starshyna; Council; Polonization; Russification.

Лекція 7

Українська культура пізнього середньовіччя (друга половина XIII-XVIст.) (2 год.)

1. Загальна характеристика розвитку української культури пізнього середньовіччя.
2. Розвиток науки й освіти.
3. Розвиток книжкової справи і літератури.
4. Розвиток архітектури й образотворчого мистецтва, іконопису

Основні поняття теми: занепад візантійської цивілізації; зростання західноєвропейського культурного впливу на Україну-Русь; реформаційний і контрреформаційний рухи; братства; готичне мистецтво; Ренесанс (Відродження); гуманізм.

Lecture 7

Ukrainian culture of Late Middle Ages (the second half of the XIII - the XVI centuries) (2 hrs.)

1. General characteristics of development of Ukrainian culture of the Late Middle Ages.
2. The development of science and education.
3. The development of book publishing and literature.
4. The development of architecture and fine arts, iconography.

*The basic concepts of the theme:*the decay of the Byzantine civilization; the growth of the Western cultural influence in Ukraine-Rus'; the ReformationandCounter-Reformationmovement; brotherhoods; Gothic art; The Renaissance (Revival); Humanism.

Лекція 8

Українська культура раннього нового часу (XVII-XVIII ст.)(2 год.)

- 1 Культурне піднесення в Україні XVI-XVIII ст.
- 2 Релігійна ситуація в Україні. Берестейська церковна унія. Братства.
- 3 Книгодрукування і література.Полемічна література.
- 4 Освіта. Українська освіта у європейському та російському контексті. Наука.
- 5 Розвиток мистецтва: архітектура, образотворче мистецтво, музика, театр.

*Основні поняття теми:*Бароко, Просвітництво, Києво-Могилянська академія.

Lecture 8

Ukrainian culture of Early Modern History (XVII - XVIII centuries) (2 hrs.)

1. Cultural development in Ukraine in the XVI-XVIII centuries.
2. The religious situation in Ukraine. Brest Church Union. Brotherhoods.
3. Book printing and literature. Polemical literature
4. Education. Ukrainian education in the European and Russian context. Science.
5. The development of architecture, fine arts, music, theater.

*The basic concepts of the theme:*Baroque, Enlightenment, Kyiv-Mohyla Academy.

СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ SEMINARS

Семінарське заняття 4

Ранньонова історія України (2 год.)

1. Українські землі у складі Речі Посполитої в другій половині XVI – першій половині XVII ст.: політичне становище, новації в соціальній структурі, церковно-релігійне життя.
2. Українська національна революція (1648-1686): причини, хід, наслідки.
3. Доба Руїни: сутність та історичне значення.

4. Російський абсолютизм і централізм проти української автономії (друга половина XVII – кінець XVIII ст.)
5. Становище українських земель у складі Речі Посполитої у XVIII ст.

Основні поняття теми: унія політична; унія церковна; національно-визвольний рух; сотенно-полковий устрій; гетьман; старшина; козацька рада; колонізація; русифікація.

Рекомендована література:

1. Когут З. Російський централізм і українська автономія. Ліквідація Гетьманщини. 1760-1830 / З. Когут. – К., 1996.
2. Леп'явко С. Козацькі війни кінця XVI ст. в Україні / С. Леп'явко. – Чернігів, 1996.
3. Липинський В. Україна на переломі. 1657-1659: Замітки до історії українського державного будівництва в XVII ст. / В. Липинський. – К., 1997.
4. Оглоблин О. Гетьман Іван Мазепа та його доба / О. Оглоблин. – К.; Л.; Нью-Йорк; Париж; Торонто, 2001.
5. Сас П.М. Політична культура українського суспільства (кінець XVI – перша половина XVII ст.) / П.М. Сас. – К., 1998.
6. Смолій В.А. Богдан Хмельницький / В.А. Смолій, В.С. Степанков. – К., 2003.
7. Смолій В.А. Українська національна революція XVII ст. (1648-1676 рр.) / В.А. Смолій, В.С. Степанков. – К., 1999.
8. Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України / Н. Яковенко. – К., 2006.

Seminar 4

Early Modern History of Ukraine (2 hrs.)

1. Ukrainian lands within the Polish-Lithuanian Commonwealth in the second half of XVI – the first half of XVII centuries: the political situation, innovations in the social structure, church and religious life.
2. Ukrainian National Revolution (1648-1686): causes, course, consequences.
3. Ukraine in the period of the Ruins: essence and historic significance.
4. Russian absolutism and centralism against Ukrainian autonomy (the second half of XVII – the end of XVIII centuries).
5. The situation of Ukrainian lands within the Polish-Lithuanian Commonwealth in the XVIII century.

The basic concepts of the theme: political union; church union; the national liberation movement; regimental-centesimal system; hetman; starshyna; Cossack Rada (Council); Polonization; Russification.

Семінарські заняття 5 і 6
Українська культура раннього нового часу (XVII-XVIII ст.) (4 год.)

1. Бароко як культурно-історична епоха: загальноєвропейський контекст і українська специфіка.
2. Київ як провідний культурний осередок України в XVII-XVIII ст.
3. Українське Просвітництво другої половини XVIII ст.
4. Освіта. Києво-Могилянська академія, Харківський, Переяславський, Чернігівський колегіуми.
5. Книгодрукування.
6. Наука. Життя і творчість Григорія Сковороди.
7. Дмитро Бортнянський, Максим Березовський, Артемій Ведельта їхній внесок у розвиток музики.
8. Творчий шлях Володимира Боровиковського, Дмитра Левицького, Івана Григоровича-Барського.

Основні поняття теми: Бароко; Просвітництво; Києво-Могилянська академія.

Рекомендована література:

1. Жолтовський П.М. Художнє життя на Україні в XVI-XVIII ст. – К., 1983.
2. Жолтовський П.М. Малюнки Києво-Лаврської іконописної майстерні. – К., 1982.
3. Жолтовський П.М. Український живопис XVII-XVIII ст. – К., 1978.
4. Запаско Я. Мистецтво книги на Україні в XVI-XVIII ст. – Львів, 1971.
5. *Історія української культури: У 5 т. –*
Т.2: Українська культура XIII–першої половини XVII століть.– К., 2001,
Т.3: Українська культура другої половини XVII-XVIII століть.– К., 2003.
6. Історія української культури /За заг. ред. Івана Кип'якевича. – К., 1994.
7. *Історія української музики. – К., 1989. – Т.2.*
8. *Києво-Могилянська академія в іменах. – К., 2002.*
9. Макаров А. Світло українського бароко. – К., 1994.
10. Махновець А. Григорій Сковорода. – К., 1972.
11. Микитась В. Давньоукраїнські студенти і професори. – К., 1994.
12. Мирослав Попович. Нарис історії культури України.– К.: АртЕк, 2001.
13. Овсійчук В.А. Майстри українського бароко. – К., 1991.
14. Огієнко І. Історія українського друкарства. – К., 1994.
15. Софронова Л.А. Старинный украинский театр. – М., 1996.
16. *Українська культура. Лекції за редакцією Дмитра Антоновича. – К., 1993.*
17. *Українське бароко та європейський контекст. Архітектура, образотворче мистецтво, театр і музика. – К., 1991.*
18. *Українське бароко: У 2 т. – Х., 2004.*
19. *Українське козацтво: Мала енциклопедія. – К.: Генеза, Запоріжжя: Прем'єр, 2002.*
20. *Український живопис. Сто вибраних творів. – К., 1985.*
21. Хижняк З.І. Історія Києво-Могилянської академії / З.І. Хижняк, В.К. Маньківський. – К., 2008.

Seminars 5 and 6

Ukrainian culture of Early Modern History (XVII-XVIII centuries) (4 hrs.)

1. Baroque as a cultural and historic epoch: Ukrainian-European context and specificity.
2. Kyiv as a leading cultural center of Ukraine in the XVII-XVIII centuries.
3. Ukrainian Enlightenment in the second half of the XVIII century.
4. Education. Kyiv-Mohyla Academy, Kharkiv, Pereyaslav, and Chernihiv colleges.
5. Book publishing.
6. Science. Life and activity of Grygoriy Skovoroda.
7. The contribution to the development of Ukrainian music: Dmytro Bortnianskiy, Maxsym Berezovskiy, Artem Vedel'.
8. Creative ways of Volodymyr Borovykovskiy, Dmytro Levytskiy, Ivan Grygorovych-Barskiy.

The basic concepts of the theme: Baroque; Enlightenment; Kyiv-Mohyla Academy.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III THEMATIC MODULE III

ІСТОРИЧНА ТА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА УКРАЇНЦІВ НОВОГО ЧАСУ: HISTORIC AND CULTURAL HERITAGE OF UKRAINIANS IN MODERN PERIOD:

ІСТОРИЯ І КУЛЬТУРА УКРАЇНИ НОВОГО ЧАСУ MODERN HISTORY AND CULTURE OF UKRAINE

ЛЕКЦІЇ LECTURES

Лекції 9 і 10

Нова історія України (4 год.)

1. Соціальна історія України нового часу.
2. Українське національне відродження XIX ст.: сутність, періодизація, регіональні особливості.
3. Українофільство першої половини XIX ст.
4. Громадсько-політичні рухи другої половини XIX – початку XX ст.

Основні поняття теми: національне відродження; українофільство; індустріальне суспільство; громадський рух; політичні партії; нація; націоналізм; соціалізм; лібералізм; консерватизм.

Lectures 9 and 10

Modern History of Ukraine (4 hrs.)

1. Social Aspects of Modern History of Ukraine.
2. Ukrainian National Revival of the XIX century: essence, periodization, regional peculiarities.
3. Ukrainophilism in the first half of the XIX century.
4. Social and political movements at the end of the XIX – at the beginning of the XX centuries.

The basic concepts of the theme: national revival; Ukrainophilism; industrial society; gromadivskymovement; political parties; nation; nationalism; socialism; liberalism; conservatism.

Лекції 11 і 12

Українська культура нового часу (4 год.)

1. Загальна характеристика розвитку культури на українських землях в XIX ст.
2. Розвиток освіти у XIX ст.: початкова, середня, вища.
3. Розвиток науки на українських землях.
4. Розвиток української літературної мови та усної народної творчості. Становлення і розвиток української літератури, друкарства, журналістики.
5. Становлення українського театрального мистецтва.
6. Розвиток української музики.
7. Розвиток українського образотворчого мистецтва та архітектури.
8. Культурно-просвітницький рух української інтелігенції другої половини.

Основні поняття теми: національно-культурне відродження; традиціоналізм; класицизм; романтизм; університети; інтелігенція; салонна культура; національно свідомо інтелігенція; громадівський рух; наукові товариства; позитивізм; реалізм.

Lectures 11 and 12

Ukrainian culture of Modern History (4 hours)

1. General characteristics of the cultural development of the Ukrainian lands in the XIX century.
2. The development of education in the XIX century: primary, secondary, higher.
3. The development of science on the Ukrainian lands in the XIX century.

4. The development of the Ukrainian literary language and oral traditions. Formation and development of the Ukrainian literature, publishing, journalism.
5. The formation of the Ukrainian theater in the XIX century.
6. The development of the Ukrainian music in the XIX century.
7. The development of the Ukrainian fine arts and architecture in the XIX century.
8. The cultural and educational movement of the Ukrainian intellectuals in the second half of the XIX century.

The basic concepts of the theme: national and cultural revival; traditionalism; classicism; romanticism; universities; intellectuals; salon culture; national conscious of intellectuals; gromadivskymovement; scientific societies; positivism; realism.

СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ SEMINARS

Семінарське заняття 7

Нова історія України (2 год.)

1. Інтеграція українських земель у склад Російської імперії та монархії Габсбургів.
  2. Українські землі в умовах переходу від аграрного до індустріального суспільства.
  3. Українське національне відродження: сутність, періодизація, регіональні особливості.
- Проблеми формування модерної української нації.

Основні поняття теми: національне відродження; українофільство; індустріальне суспільство; громадівський рух; політичні партії; нація; націоналізм; соціалізм; лібералізм; консерватизм.

Рекомендована література:

1. *Грицак Я.Й.* Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX-XX століття / Я.Й. Грицак. – К., 2000.
2. *Когут З. Є.* Коріння ідентичности: Студії з ранньомодерної та модерної історії України / З.Є. Когут. – К., 2004.
3. *Миллер А.И.* «Украинский вопрос» в политике властей и русском общественном мнении (вторая половина XIX в.) / А.И. Миллер. – СПб., 2000.
4. *Реєнт О.П.* Україна в імперську добу (XIX - початок XX ст.) / О.П. Реєнт. – К., 2003.

Seminar 7

Modern History of Ukraine (2 hrs.)

1. Integration of Ukrainian lands into the Russian Empire and the Habsburg monarchy.
2. Ukrainian lands in the transition from the agrarian to the industrial society.
3. Ukrainian national revival: nature, periodization, regional peculiarities. Problems of formation of the modern Ukrainian nation.

The basic concepts of the theme: national revival; Ukrainophilism; industrial society; gromadivskymovement; political parties; nation; nationalism; socialism; liberalism; conservatism.

Семінарські заняття 8 і 9

Розвиток української культури у ХІХ – на початку ХХ ст.(4 год.)

1. Умови і загальна характеристика розвитку культури.
2. Початкова, середня, вища освіта. Реформи в галузі освіти. Стан писемності. Земська система освіти. Жіночі гімназії. Львівський, Харківський, Київський, Новоросійський, Чернівецький університети як центри розвитку освіти і науки.
3. Наука. Вплив позитивізму. Точні науки. Видатні науковці: М.Умов. М.Бекетов, О.Люпанов, А.Ковалевський. І.Мечніков.
4. Вплив українців у суспільних науках: В.Антонович, М.Грушевський, О.Лазаревський, О.Сфіменко, Д.Багалій, О.Кістяківський, М.Бунге, М.Туган-Барановський, О.Потебня.
- 5.Наукові товариства, комісії, часописи: Київська археографічна комісія, Історичне товариство Нестора-літописця, часопис «Киевская старина», Літературно-наукове товариство імені Т.Г. Шевченка, Наукове товариство імені Тараса Шевченка. Розвиток книгодрукування і преси.
6. Розквіт української літератури. Доба реалізму. Нові літературні стилі: І.Нечуй-Левицький, П.Мирний, А.Свидницький, Поети С.Руданський, Л.Глібов. П.Грабовський. Нова генерація М.Коцюбинський. Л.Українка, В.Винниченко, В.Стефаник, О.Кобилянська, І.Франко.
7. Українська драматургія і театр. М.Кропивницький, М.Старицький, І.Карпенко-Карий, М.Садовський, П.Саксаганський, М.Заньковецька.
8. Розвиток української музики: С.Гулак-Артемівський, П.Ніщинський. П.Сокальський, М.Лисенко.
9. Художні малювальні школи в Києві, Одесі, Харкові: М.Кузнецов, А.Костанді, П.Пимоненко, М.Мурашко, С.Васильківський. Художники Галичини: К.Трутовський,

П.Мартинювич, О.Сластїон, І.Їжакевич. Українська тематика в творчості І.Рєпіна, А.Куїнджі. М.Ярошенка. Розвиток української скульптури та архітектури.

Основні поняття теми: національно-культурне відродження; традиціоналізм; класицизм; романтизм; університети; інтелігенція; салонна культура; національно свідомі інтелігенція; громадівський рух; наукові товариства; позитивізм; реалізм.

Рекомендована література:

1. Історія української культури / За заг. ред. Івана Кип'якевича. – К., 1994, 2000.
2. Єфремов С. Історія українського письменства. – К., 1995.
3. Історія української музики. – К., 1989. – Т.2, 3.
4. Крайній К.К. Історики Києво-Печерської лаври ХІХ – початку ХХ століть. – К.: ТОВ Університетське видавництво "Пульсари", 2000.
5. Культура і побут населення України. – К., 1993.
6. Культура українського народу / Керівник Русанівський В.М. – К., 1994.
7. Мирослав Попович. Нарис історії культури України. – К.: АртЕк, 2001.
8. Огієнко І. Історія українського друкарства. – К., 1994.
9. Огієнко І.І. Історія української культури. – К., 1992.
10. Півторак Г. Українці: звідки ми і наша мова. – К., 1993.
11. Романцов В.О. Український етнос: на одвічних землях та за їхніми межами (ХVІІІ-ХХ століття). – К.: Видавництво імені Олени Теліги, 1998.
12. Семчишин М. Тисяча років української культури. – К., 1993.
13. *Українська культура.* Лекції за редакцією Дмитра Антоновича. – К., 1993.
14. *Український живопис.* Сто вибраних творів. – К., 1985.

Seminars 8 and 9

The development of the Ukrainian culture in the XIX – at the beginning of the XX centuries (4 hrs.)

1. Conditions and development of the Ukrainian culture.
2. Primary, secondary, and higher education system. Reforms in the field of education. The state of the literacy. Zemskaya education system. Women's Gymnasiums. Lviv, Kharkiv, Kyiv, Novorossiysk, and Chernivtsi Universities as centers of education and science.
3. The influence of positivism in Science. Famous scientists: M.Umov. M.Beketov, O.Lyupanov, A.Kovalevsky, I. Mechnikov.
4. The impact of the Ukrainians in the social sciences: V.Antonovych, M.Hrushevsky, O.Lazarevsky, O.Yefimenko, D.Bahaliy, O.Kistyakivsky, M.Bunhe, M.Tuhan-Baranovsky, O.Potebnya.
5. Scientific societies, commissions, journals: Kyiv Archeographic Commission, Historic Society of Nestor the Chronicler, Journal "Kievskaya starina", Literary and Scientific Society of Taras

Shevchenko, Taras Shevchenko Scientific Society. The development of the book printing and the periodical press.

6. The flourishing of the Ukrainian literature. Age of realism. New literary style: I.Nechuy-Levitsky, P.Myrnyy, A.Svydnytskyy. Poets: S.Rudanskyy, L.Hlibov. P.Hrabovskyy. New generation: M.Kotsyubynsky, Lesya Ukrainka, V. Vynnychenko, V.Stefanyk, O.Kobylanska, I. Franko.

7. The Ukrainiandramaandtheater. M.Kropywnicky, M.Starytsky, I.Karpenko–Karyy, M.Sadowsky, P.Saksahansky, M.Zankovetskoy.

8. The development of the Ukrainian music: S.Gulak-Artemovskyy, P.Nischynskyy. P.Sokalsky, M.Lysenko.

9. The fine art schools in Kyiv, Odessa, Kharkov: M.Kuznetsov, A.Kostandi, P.Pymonenko, M.Murashko, S.Vasylykivsky. The artists of Galicia: K.Trutovskyy, P.Martynovych, O.Slacion, I.Yizhakevych. The Ukrainian themes in the works of Ilya Repin, A.Kuindzhi. M.Yaroshenko. The development of the Ukrainian sculpture and architecture.

The basic concepts of the theme: national and cultural revival; traditionalism; classicism; romanticism; universities; intellectuals; salon culture; national conscious of intellectuals; gromadivskymovement; scientific societies; positivism; realism.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ IV THEMATICMODULE IV

ІСТОРИЧНА ТА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА УКРАЇНЦІВ НОВОГО ЧАСУ: HISTORIC AND CULTURAL HERITAGE OF UKRAINIANS IN MODERN PERIOD:

НОВІТНЯ ІСТОРІЯ І КУЛЬТУРА УКРАЇНИ CONTEMPORARY HISTORY AND CULTURE OF UKRAINE

ЛЕКЦІЇ LECTURES

Лекції 13 і 14

Новітня історія України (4 год.)

1. Українська революція 1917-1921 рр.
2. Україна у 1920-х – 1930-х рр.
3. Україна під час Другої світової війни.
4. Україна у другій половині ХХ ст.

5. Україна в роки незалежності (1991-2016).

Основні поняття теми: національно-демократична революція; контрреволюція; більшовизм; військовий комунізм; радянська влада; Нова економічна політика; українізація; індустріалізація; колективізація; тоталітаризм; сталінізм; інтегральний націоналізм; радянізація; нацизм; окупаційний режим; Рух Опору; системна криза радянського режиму; дисидентство; система владних відносин; приватизація; фінансово-промислові групи; олігархія; бізнесово-політичні клани; постіндустріальне суспільство.

Lectures 13 and 14

Contemporary History of Ukraine (4 hrs.)

1. The Ukrainian revolution (1917-1921).
2. Ukraine in the 1920s - 1930s.
3. Ukraine during the Second World War.
4. Ukraine in the second half of the XX century.
5. Life and development of Independent Ukraine (1991-2016).

The basic concepts of the theme: national-democratic revolution; counter-revolution; Bolshevism; military communism; the Soviet government; New economic policy; Ukrainization; industrialization; collectivization; totalitarianism; Stalinism; integral nationalism; Sovietization; Nazism; occupation regime; resistance movement; systemic crisis of the Soviet regime; dissidents; the system of power relations; privatization; financial-industrial groups; oligarchy; business and political clans; post-industrial society.

Лекції 15 і 16

Українська культура у XX – на початку XXI ст. (4 год.)

1. Загальна характеристика розвитку української культури у XX ст.
2. Розвиток української культури на початку XX ст. 1920-ті роки. Політика «українізації». Розвиток освіти, науки, літератури, скульптури, музики, архітектури.
3. Українська культура в період сталінізму. Репресії проти митців.
4. Розвиток української культури у роки Другої світової війни та у повоєнні роки.
5. Українська культура періоду «відлиги». Шістдесятництво.

6. Українська культура 1970-1990-х рр. Кінематограф, музика, живопис. Розвиток українського народного мистецтва.
7. Культура незалежної України. Культура національних меншин України. Українська діаспора.
8. Українська культура у контексті світової культури.

Основні поняття теми: модернізм; модерн; імпресіонізм; абстрактне мистецтво; футуризм; українізація; «Розстріляне Відродження»; Всеукраїнська академія наук; авангардизм; бойчукісти; «хвильовизм»; соцреалізм; науково-технічна революція; шістдесятництво; конформізм і нонконформізм (андеграунд); наївне мистецтво; постмодернізм; глобалізація; мультикультуралізм.

Lectures 15 and 16

Ukrainian culture of the XX – at the beginning of the XXI centuries (4 hrs.)

1. Overview of development of the Ukrainian culture in the XX century.
2. The development of the Ukrainian culture in the early XX century. 1920. The policy of «Ukrainization». The development of education, science, literature, sculpture, music, architecture.
3. The Ukrainian culture in the Stalinist period. Repressions against artists.
4. The development of the Ukrainian culture in the Second World War. The postwar Ukrainian culture.
5. The Ukrainian culture of the «thaw» period. The Sixties'.
6. The Ukrainian culture of the 1970s -1990s. Cinema, music, painting. The development of Ukrainian Folk Arts.
7. Culture of Independent Ukraine. Culture of national minorities in Ukraine. Ukrainian diaspora.
8. Ukrainian culture in the context of world culture.

The basic concepts of the theme: modernism; modern; impressionism; abstract arts; futurism; Ukrainization; «Executed Renaissance»; Ukrainian Academy of Sciences; avanhardyzm; boychukisty; «hvylovyzm»; socialist realism; scientific and technological revolution; sixties; conformism and non-conformism (underground); naive arts; postmodernism; globalization; multiculturalism.

СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ SEMINARS

Семінарські заняття 10 і 11

Новітня історія України (2 год.)

1. Українська революція 1917-1921 рр.: передумови, рушійні сили, хід, підсумки.
2. Радянський тоталітарний режим та антирадянська опозиція в Україні.
3. Україна після здобуття незалежності: тенденції політичного та соціально-економічного розвитку.

Основні поняття теми: національно-демократична революція; контрреволюція; більшовизм; військовий комунізм; радянська влада; Нова економічна політика; українізація; індустріалізація; колективізація; тоталітаризм; сталінізм; інтегральний націоналізм; радянська влада; нацизм; окупаційний режим; Рух Опору; системна криза радянського режиму; дисидентство; система владних відносин; приватизація; фінансово-промислові групи; олігархія; бізнесово-політичні клани; постіндустріальне суспільство.

Рекомендована література:

1. Великий голод в Україні 1932-1933 років: у 4 т. – К., 2008.
2. Грицак Я.Й. Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX-XX століття / Я.Й. Грицак. – К., 2000.
3. Даниленко В.М. "Українізація" 1920-30-х років: Передумови, здобутки, уроки / В.М. Даниленко, Я.В.Верменич, П.М.Бондарчук, Л.В.Гриневич, О.О.Ковальчук. – К., 2003.
4. Данилюк Ю. Опозиція в Україні (друга половина 50-х – 80-ті рр. XX ст.) / Ю. Данилюк, О. Бажан. – К., 2000.
5. Касьянов Г.В. Україна 1991-2007: нариси новітньої історії / Г.В. Касьянов. – К., 2007.
6. Русначенко А.М. Національно-визвольний рух в Україні: середина 1950-х – початок 1990-х років / А. Русначенко. – К., 1998.

Seminars 10 and 11

Contemporary History of Ukraine (4 hrs.)

1. The Ukrainian revolution (1917-1921): preconditions, driving forces, progress, results.
2. Soviet totalitarian regime and anti-Soviet opposition in Ukraine.
3. Ukraine since Independence: trends of political and socio-economic development.

The basic concepts of the theme: national-democratic revolution; counter-revolution; Bolshevism; military communism; the Soviet government; New economic policy; Ukrainization;

industrialization; collectivization; totalitarianism; Stalinism; integral nationalism; Sovietization; Nazism; occupation regime; resistance movement; systemic crisis of the Soviet regime; dissidents; the system of power relations; privatization; financial-industrial groups; oligarchy; business and political clans; post-industrial society.

Семінарські заняття 12 і 13

Розвиток української культури у XX ст. – на початку XXI ст. (4 год.)

1. Культурні втрати і здобутки Української революції 1917-1921 рр.
2. Розвиток культури в добу українізації.
3. Модернізм в українській культурі першої третини XX ст. Український постмодернізм.
4. Культурний процес в умовах сталінізму. «Розстріляне відродження» і «соціалістичний реалізм».
5. Культурний процес в умовах розкладу тоталітаризму. Вплив науково-технічної революції на розвиток української культури.
6. Конформізм і нонконформізм в українській культурі 60-80-х рр. XX ст. Українське «наївне» мистецтво («народний примітив»). Марія Приймаченко. Народна художниця Катерина Білокур.
7. Українська національна культура в умовах посттоталітарного суспільства: виклики глобалізації і мультикультуралізму.

Основні поняття теми: модернізм; модерн; імпресіонізм; абстрактне мистецтво; футуризм; українізація; «Розстріляне Відродження»; Всеукраїнська академія наук; авангардизм; бойчукісти; «хвильовизм»; соцреалізм; науково-технічна революція; шістдесятництво; конформізм і нонконформізм (андеграунд); наївне мистецтво; постмодернізм; глобалізація; мультикультуралізм.

Рекомендована література:

1. Біла А. Український літературний авангард: пошуки, стильові напрямки / А. Біла. – К., 2006.
2. Попович М.В. Нарис історії культури України / М.В. Попович. – К., 2001.
3. Реалізм та соціалістичний реалізм в українському живопису радянського часу: Історія, колекція, експеримент. – К., 1998.
4. Розстріляне відродження: Антологія 1917-1933: Поезія – проза – драма – есей / Юрій Лавріненко (упоряд.). – К., 2004.
5. Український авангард 1910-1930 років: Альбом. – К., 1996.
6. Історія української культури: У 5 т. – Т.5. Кн.1: Історія культури України XX – початку XXI ст. – К., 2010. – 864 с.
7. Павлова О., Мельничук Ф., Грищенко В., Панталієнко В., Сироватський А., Мисюра Т. Історія української культури. Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 368 с.

8. *Шейко В.* Історія української культури: Навч. посібник / В. Шейко, Л. Тишевська. – К.: Кондор, 2006. – 264 с.
9. *Зотов В.М., Клімачова А.В., Таран В.О.* Українська та зарубіжна культура. Словник культурологічних термінів. – Київ: Центр учбової літератури, 2009. – 269 с.

Seminars 12 and 13

Ukrainian culture of the XX– at the beginning of XXI centuries (4 hrs.)

1. The cultural losses and gains of the Ukrainian revolution (1917-1921).
2. The development of culture during the Ukrainianization.
3. Modernism in the Ukrainian culture of the first third of the XX century. The Ukrainian postmodernism.
4. Cultural process in the conditions of Stalinism. «Executed Renaissance» and «socialist realism».
5. The cultural process in the conditions of decay of totalitarianism. The impact of scientific and technological revolution, the development of the Ukrainian culture.
6. Conformism and non-conformism in the Ukrainian culture in the 60-80 years of the XX century. The Ukrainian «naive arts». Maria Prymachenko. The Ukrainian folk artist Catherine Bilokur.
7. The Ukrainian national culture in the conditions of post-totalitarian society: the challenges of globalization and multiculturalism.

The basic concepts of the theme: modernism; modern; impressionism; abstract art; futurism; Ukrainization; «Executed Renaissance»; Ukrainian Academy of Sciences; avanguardism; boychukisty; «hvylovyzm»; socialist realism; scientific and technological revolution; sixties; conformism and non-conformism (underground); naive arts; postmodernism; globalization; multiculturalism.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ V THEMATIC MODULE V

ІСТОРИЧНА ТА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА УКРАЇНЦІВ: HISTORIC AND CULTURAL HERITAGE OF UKRAINIANS:

**УКРАЇНЦІ. ТРАДИЦІЙНА УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА. ІСТОРИЧНІ ЗЕМЛІ УКРАЇНИ.
ІНОЗЕМЦІ ПРО УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ. ВИДАТНІ УКРАЇНСЬКІ МАНДРІВНИКИ
UKRAINIANS. TRADITIONAL UKRAINIAN CULTURE. UKRAINIAN HISTORIC LANDS.
FOREIGNERS ABOUT UKRAINIAN LANDS. FAMOUS UKRAINIAN TRAVELLERS.**

ЛЕКЦІЇ LECTURES

Лекція 17

Українці. Традиційна українська культура (2 год.)

1. Етноніми. Місце українства. Чинники міграції та виникнення українських діаспор.
2. Символіка українців: калина, вишня, писанка, вишиванка, вінок, рушник, регіональні особливості українських вишитих рушників, образно-символічне значення рушника, рослинні символи: каштан, верба, дуб, тополя, барвінок, чорнобривці; тваринні символи: коза, вовк, тур, кінь; птахи - символи: лелека, журавель, ластівка, соловейко.
3. Державні символи України: державний Прапор України, державний Герб України, державний Гімн України.
4. Матеріальна культура українців. Рільництво. Тваринництво. Поселення і житло українців.
5. Національний костюм. Українське народне вбрання. Система харчування. Українська кухня.
6. Світоглядні уявлення українців. Свята та обряди українців. Українська сімейна обрядовість: родильні обряди, весільні обряди, поховальні обряди.

Основні поняття теми: етнонім; українець; українство; українська діаспора; символіка українців; державні символи України: державний прапор України, державний герб України, державний гімн України; традиційна українська культура; рільництво; тваринництво; поселення; житло; національний костюм; українське народне вбрання; система харчування; українська кухня; світоглядні уявлення українців; українські свята та обряди; українська сімейна обрядовість; родильні обряди; весільні обряди; поховальні обряди.

Lectures 17

Ukrainians. Traditional Ukrainian Culture (2 hrs.)

1. Ethnonyms. Place of Ukrainians. Factors of migration and the emergence of the Ukrainian diasporas.
2. The Ukrainian symbols: viburnum, cherry, pysanka, wreath, towel, regional peculiarities of the Ukrainian embroidered towels, figurative and symbolic significance towel, vegetable symbols: chestnut, willow, oak, poplar, periwinkle, marigolds; animal symbols: goat, wolf, tour, horse; birds - symbols: stork, crane, swallow, nightingale.
3. The state symbols of Ukraine: the State Flag of Ukraine, the State Emblem of Ukraine, the State Anthem of Ukraine.

4. The material culture of Ukrainians. Farming. Animal husbandry. The Ukrainian settlements and home.
5. The Ukrainian folk suits. The Ukrainian cuisine.
6. The Ukrainian representations of worldview. The Ukrainian celebrations and ceremonies. The Ukrainian family ritualism: 1) maternity ceremonies, 2) wedding ceremonies, 3) funeral rites.

The basic concepts of the theme: ethnonym; Ukrainian; Ukrainian diaspora; Ukrainian symbols; state symbols of Ukraine: Ukraine national flag, the national emblem of Ukraine, the national anthem of Ukraine; traditional Ukrainian culture; agriculture; livestock; settlement; home; national costume; Ukrainian national clothes; power supply system; Ukrainian cuisine; Ukrainian representations of worldview; Ukrainian celebrations and ceremonies; Ukrainian family rituals: maternity rituals, wedding ceremonies, funeral rites.

Лекція 18

Українські історичні землі. Історичний територіальний поділ України. Іноземні мандрівники про українські землі. Видатні українські мандрівники, мандрівники - науковці (2 год.)

1. Українські історичні землі. У часи Київської Русі та Галицько-Волинської Русі; Литви та Польщі: Закарпаття, Буковина, Північне Причорномор'я та Крим; Гетьманщини: Слобідська Україна, Запорізька Січ, Правобережна Україна, Галичина та Закарпаття. Інкorporація у Російську імперію.
2. Історичний територіальний поділ України. 1917-1921 рр.: УНР, Української Держави, Директорії УНР, ЗУНР, УСРР. Міжвоєнний період (1922-1939): Радянська Україна, Галичина, Закарпаття. У часи Другої світової війни (1939-1945). Післявоєнний та сучасний адміністративно-територіальний устрій України. Поділ України на Західну, Центральну, Східну, Південну (області, міста).
3. Свідчення античних давньогрецьких та римських авторів, арабських середньовічних географів та істориків, візантійських авторів VI-X ст. про українські землі.
4. Іноземні мандрівники про українські землі. Спогади посла німецького короля Рудольфа II Ерїха Лясоти, 1594 р. Відомості із книги «Опис України» за 1630-1647 рр. французького військового інженера Гійома ле Васер де Боплана. Відомості із реляції посла Венеціанської Республіки Альберта Віміна, 1650 р. Відомості із щоденника подорожі сирійського архідиякона Павла Алепського, 1654-1656 рр. Записки міністра семиградського князя Ракоці Франца Шебеші, 1656 р. Записки датського посла Юль Юста. Спогади професора Кембріджського університету Едварда Даніеля Кларка «Подорож до Росії, Криму й Туреччини» 1812 р. Свідоцтво англійського вченого Джозефа Маршала, 1769-1770 рр. Франсуа Марі Вольтер про гетьмана Мазепу у творі «Історія Карла 12», 1731 р. Французький політик, сенатор Ш. Долямар про український народ, 1869 р. Записки німецького вченого, мандрівника, географа Йогана Георга Коля, 1838 р.
5. Жінка-мандрівниця княгиня Ольга. Мандрівник-паломник Св. Антоній із Чернігівщини, засновник Києво-Печерського монастиря. Паломник до Святої Землі – Єрусалима ігумен з

Чернігівщини Данило. Український козак Яків Малик – великий візир Гуджарата, середина XVI ст., Індія.

6. Видатні українські мандрівники - науковці. Український мандрівник - письменник Василь Григорович-Барський. Український філософ - мандрівник Григорій Сковорода. Керівник першої російської навколосвітньої експедиції українець Юрій Лисянський. Український мандрівник - вчений Микола Пржевальський. Український мандрівник - вчений Микола Миклухо-Маклай.

Основні поняття теми: українські історичні землі; історичний територіальний поділ України; Закарпаття; Буковина; Північне Причорномор'я; Крим; Слобідська Україна; Запорізька Січ; Правобережна Україна; Лівобережна Україна; Галичина; Закарпаття; УНР; Українська Держава; Директорія; УНР; ЗУНР; Радянські держави; Радянська Україна; післявоєнний адміністративно-територіальний устрій; сучасний адміністративно-територіальний устрій України; поділ Україна на Західну, Центральну, Східну, Південну (області, міста).

Свідчення античних давньогрецьких та римських авторів, арабських середньовічних географів та істориків, візантійських авторів VI-X ст. про українські землі.

Подорожі іноземних мандрівників, українські землі, Еріх Лясота, Гійом ле Васер де Боплан, Альберт Віміна, Павло Алепський, Франц Шебеші, Юль Юст, Едвард Даніель Кларк, Джозеф Маршаль, К. Долямар, Йоган Георг Коль.

Мандрівник, паломник, княгиня Ольга, Св. Антоній із Чернігівщини – засновник Києво-Печерського монастиря, ігумен з Чернігівщини Данило, український козак Яків Малик – великий візир Гуджарата, Василь Григорович-Барський, Микола Пржевальський, Микола Миклухо-Маклай.

Lecture 18

Ukrainian historic lands. Historic territorial division of Ukraine.

Foreign travellers about Ukrainian lands. Famous Ukrainian travellers (2 hrs.)

1. The Ukrainian historic lands. Kyivan Rus' and Galicia-Volyn Rus'. Lithuania and Poland: Transcarpathia, Bukovina, Northern Black Sea coast, the Crimea. Hetmanat: Slobozhanshyna, Zaporizhzhya Sich, Right-Bank Ukraine, Galicia and Transcarpathia. Incorporation into the Russian Empire.

2. Historic territorial division of Ukraine. 1917-1921: UPR, Ukrainian State, Directory UPR, WUPR. Interwar period (1922-1939): Soviet Ukraine, Galicia, Transcarpathia. World War II (1939-1945). The post-war administrative divisions of Ukraine. Independent Ukraine: administrative and territorial division. The division of Ukraine into Western, Central, Eastern, South (regions and cities).

3. The ancient Greek and Roman authors, medieval Arab geographers and historians, and Byzantine authors of the VI-X centuries accounts about the Ukrainian lands.

4. Foreign travellers about Ukrainian lands. Memories from German ambassador Lyasota, 1594. Information from «Description of Ukraine» by French military engineer Guillaume le Vaser de Boplan, 1630-1647. Information from Venetian Republic ambassador Albert Vimina, 1650.

Information from Syrian Archdeacon Paul Aleppo, 1654-1656. Information from Franz Shebeshi, 1656. Information from Danish ambassador Yul Justa. Information from English scientist Joseph Marshall, 1769-1770. Information from «Journey to Russia, Crimea and Turkey» by Cambridge University professor Edward Daniel Clark, 1812. Information from German scientist, traveler, geographer Johann Georg Kohl, 1838. The French politician, Senator Charles Dolyamar about the Ukrainian people, 1869.

5. Famous Ukrainian travellers. A female -traveller Princess Olga. The traveller – pilgrim St. Anthony from Chernigov, the founder of Kyiv-Pechersk Monastery. The hegumen from Chernihiv Danylo, the pilgrim to the Holy Land – Jerusalem. The Ukrainian Cossack Yakov Malik, the great vizier of Gujarat, the middle of the XVI century, India.

6. Famous Ukrainian travellers - scientists. The Ukrainian writer and traveller Vasyl' Grygorovych-Barsky. The Ukrainian philosopher and traveller Grygoriy Skovoroda. The head of the first Russian round-the earth expedition a Ukrainian Yuri Lysyansky. The Ukrainian traveller and scientist Mykola Przewalsky. The Ukrainian traveller and scientist Mykola Miklouho-Maclay.

The basic concepts of the theme: Ukrainian historic lands, historic territorial division of Ukraine, Transcarpathia, Bukovina, Northern Black Sea region, the Crimea, Slobids'ka Ukraine, Zaporizhzhya Sich, Right-Bank Ukraine, Left-Bank Ukraine, Galicia, UNR, Ukrainian State, Directory UPR, WUPR, Soviet states, Soviet Ukraine, post-war administrative divisions of Ukraine, the current administrative and territorial structure of Ukraine, the division of Ukraine into Western, Central, Eastern, South (region, city).

Foreign travelers, Ukrainian lands, Erix Lyasota, Guillaumele Vaserde Boplan, Albert Vimine, Paul Aleppo, Franz Shebeshi, Yust Yul, Edward Daniel Clark, Joseph Marchal, C. Dolyamar, Johann Georg Kohl. Pilgrim, Princess Olga, St. Anthony from Chernihiv – the founder of the Kyiv-Pechersk monastery, the Hegumen from Chernihiv, Ukrainian Cossack Yakov Malik – the great vizier Gujarat, Vasyl' Grygorovych-Barsky, Mykola Przewalski, Mykola Miklouho-Maclay.

СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ SEMINARS

Семінарські заняття 13 і 14

Українці. Традиційна українська культура (4 год.)

1. Етноніми. Місце українства. Чинники міграції та виникнення українських діаспор.
2. Символіка українців: калина, вишня, писанка, вишиванка, вінок, рушник, регіональні особливості українських вишитих рушників, образно-символічне значення рушника, рослинні символи: каштан, верба, дуб, тополя, барвінок, чорнобривці; тваринні символи: коза, вовк, тур, кінь; птахи - символи: лелека, журавель, ластівка, соловейко
3. Державні символи України: державний Прапор України, державний Герб України, державний Гімн України.
4. Матеріальна культура українців. Рільництво. Тваринництво. Поселення і житло українців.

5. Національний костюм. Українське народне вбрання. Система харчування. Українська кухня.
6. Світоглядні уявлення українців. Свята та обряди українців. Українська сімейна обрядовість: родильні обряди, весільні обряди, поховальні обряди

Основні поняття теми: етнонім, українець, українство, українська діаспора, символіка українців, державні символи України: державний прапор України, державний герб України, державний гімн України, традиційна українська культура, рільництво, тваринництво, поселення, житло, національний костюм, українське народне вбрання, система харчування, українська кухня, світоглядні уявлення українців, українські свята та обряди, українська сімейна обрядовість, родильні обряди, весільні обряди, поховальні обряди.

Рекомендована література:

1. Антонович С. А., Захарчук-Чугай Р. В., Станкевич М. Є. Декоративно-прикладне мистецтво. – Львів: Світ, 1999.
2. Мельничук Ю. О. Семантика українських вишитих рушників // Народне мистецтво. – 2004. – № 3–4
3. Наулко В. І., Артюх Л. Ф., Горленко В. Ф. та ін. Культура і побут населення України. – К., 1993.
4. Обухівський рушник/ упор. Ю. К. Домотенко. – К.: Задруга, 2005. – 28 с.
5. Потапенко О., Кузьменко В. Шкільний словник з українознавства. – К., 1995.
6. Причепій Є. Причепій Т. Вишивка Східного Поділля. – К.: Родовід, 2007. – 344 с.
7. Словник символів, Потапенко О. І., Дмитренко М. К., Потапенко Г. І. та ін., – К., 1997.
8. Танадайчук С. Рослини-символи в українському фольклорі / Сергій Танадайчук // Українська культура. – 2002. – № 11-12. – С. 36-37.
9. Українська минувшина. Ілюстративний етнографічний довідник. – К.: Либідь, 1993.
10. Українська та зарубіжна культура: Навч. посіб./ М. М. Закович, І. А. Зязюн, О. М. Семашко та ін.; за ред. М. М. Заковича. – К.: Знання, 2000.
11. Віра Манько. Українська народна писанка. – Львів: Свічадо, 2008.
12. Гайдай Л. Історія України в особах, термінах, назвах і поняттях. – Луцьк: Вежа, 2000.
13. Гасюк Е. О. Художнє вишивання. Альбом. – Київ: Вища школа, 1984.
14. Гурчала Ірина. Народне мистецтва Західних областей України. К., 1966.
15. Кара-Васільєва Т. Українська вишивка. Альбом. – К.: Мистецтво, 1993.
16. Китова С. Полотняний літопис України. – Черкаси, 2003. – 224 с.
17. Кравець О. М. Сімейний побут і звичаї українського народу. – К., 1996.
18. Макарчук С. А. Етнографія України. – Львів: Світ, 1994.
19. Воропай П. Звичаї українського народу. – К.: Оберіг, 1993. – 590 с.
20. Гріненко Г. В. Хрестоматія по історії світової культури. – М.: Юрайт, 1998. – 669 с.
21. Грушевський М. С. Нарис історії українського народу. – К.: Либідь, 1991. – 398 с.
22. Історія світової культури. – Либідь, 1994. – 320 с.
23. Історія української культури / За загал. ред. І. Крип'якевича. – К.: Либідь, 1994. – 656 с.
24. Історія української літератури ХХ ст. – У двох книгах. / за ред. В. Г. Кичика. – К.: Либідь, 1994.
25. Клиновецька З. Страви й напитки на Україні. – Київ – Львів, 1913.
26. Ковальчук О. В. Українське народознавство. – К.: Освіта, 1992.
27. Конобродська Валентина. Поліський поховальний і поминальні обряди. Т. 1: Етнолінгвістичні студії. – Житомир, 2007. – 356 с.
28. Обычаи, поверия, кухня и напитки Малороссиян. – К., 1992.
29. Українські страви. Упорядник Фік Б. Н. – Харків: «Світовид», 2002. – 256 с.

30. Циганенко В. О., Соловух З. Х. Страви із фруктів та овочів. – К.: Техніка, 1990. – 224с.
31. Шалімов С. А., Шадура О. А./ Сучасна українська кухня. – 4-те вид., стереотип. – К.: Техніка, 1981. – 271с., іл.

Seminars 13 and 14

Ukrainians. Traditional Ukrainian Culture (4 hrs.)

1. Ethnonyms. Location of Ukrainians. Factors of migration and the emergence of the Ukrainian diasporas.
2. The Ukrainian symbols: viburnum, cherry, pysanka, wreath, towel, regional peculiarities of Ukrainian embroidered towels, figurative and symbolic significance towel, vegetable symbols: chestnut, willow, oak, poplar, periwinkle, marigolds; animal symbols: goat, wolf, tour, horse; birds - symbols: stork, crane, swallow, nightingale.
3. The state symbols of Ukraine: the State Flag of Ukraine, the State Emblem of Ukraine, and the State Anthem of Ukraine.
4. The material culture of Ukrainians. Farming. Animal husbandry. Ukrainian settlements and housing.
5. The Ukrainian folk costumes. Ukrainian cuisine.
6. The Ukrainian view of the world. The Ukrainian celebrations and ceremonies. The Ukrainian family ritualism: 1) maternity ceremonies. 2) wedding ceremonies. 3) funeral rites.

The basic concepts of the theme: ethnonym; Ukrainian; Ukrainian diaspora; Ukrainian symbols; state symbols of Ukraine: Ukraine national flag, the national emblem of Ukraine, the national anthem of Ukraine; traditional Ukrainian culture; agriculture; livestock; settlement; home; national costume; Ukrainian national clothes; power supply system; Ukrainian cuisine; Ukrainian representations of worldview; Ukrainian celebrations and ceremonies; Ukrainian family rituals: maternity rituals, wedding ceremonies, funeral rites.

Семінарське заняття 15

Українські історичні землі. Історичний територіальний поділ України (2 год.)

1. Українські історичні землі. У часи Київської Русі і Галицько-Волинської Русі, Литви і Польщі: Закарпаття, Буковина, Північне Причорномор'я та Крим.
2. Історичний територіальний поділ України. У часи Гетьманщини: Слобідська Україна, Запорізька Січ, Правобережна Україна, Галичина та Закарпаття. Інкорпорація у склад Російської імперії.
3. Українські землі. 1917-1921 рр.: УНР, Української Держави, Директорії УНР, ЗУНР, УРСР. Міжвоєнний період (1922-1939): Радянська Україна, Галичина, Закарпаття У часи Другої світової війни (1939-1945).

4. Післявоєнний адміністративно-територіальний устрій України. Сучасний адміністративно-територіальний устрій України. Поділ України на Західну, Центральну, Східну, Південну (області, міста).

Основні поняття теми: українські історичні землі; історичний територіальний поділ України; Закарпаття; Буковина; Північне Причорномор'я; Крим; Слобідська Україна; Запорізька Січ; Правобережна Україна; Галичина; Закарпаття; УНР; Українська Держава; Директорія УНР; ЗУНР; Радянські держави; Радянська Україна; післявоєнний та сучасний адміністративно-територіальний устрій українських земель; поділ України на Західну, Центральну, Східну, Південну (області, міста).

Рекомендована література:

1. Білецький В.С. Схід України в інтегративних процесах сучасного державотворення
2. Верменич Я. В. Західна Україна, як термін // Енциклопедія історії України. – К.: Наукова думка, 2005. – Т. 3. – С. 290-291.
3. Енциклопедія українознавства для школярів і студентів / Авт.-уклад. В. В. Оліфіренко, С.М. Оліфіренко, Т. В. Оліфіренко, Л. В. Оліфіренко. – Донецьк: Сталкер, 1999. – 496 с.
4. Західна Україна // Географічна енциклопедія України. – Том 2. / Редколегія: О. М. Маринич (відпов. ред.) та ін. – К.: «Українська Радянська Енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1990. – С. 35.
5. Західна Україна // Енциклопедія українознавства: Словникова частина: в 11 т. / Наукове Товариство ім. Шевченка; гол. ред. проф., д-р Володимир Кубійович. – Париж; Нью-Йорк; Львів : Молоде життя, 1954-2003. – Т. 2. – С. 761.
6. Лаврів Петро. Історія південно-східної України. – Львів: Слово, 1992. – 152 с.

Seminar 15

Ukrainian historic lands. Historic territorial division of Ukraine (2 hrs.)

1. The Ukrainian historic lands. Kyivan Rus' and Galicia-Volyn Rus'. Lithuania and Poland: Transcarpathia, Bukovina, Northern Black Sea Coast, the Crimea.
2. The historic territorial division of Ukraine. Hetmanat: Slobozhanshyna, Zaporizhzhya Sich, Right-Bank Ukraine, Galicia and Transcarpathia. Destruction of Cossack system and incorporation into the Russian Empire.
3. The Ukrainian lands. 1917-1921: Ukrainian People Republic, Ukrainian State; Directory of Ukrainian People Republic; Western Ukrainian People Republic; Ukrainian Soviet Socialist Republic. Interwar period (1922-1939): Soviet Ukraine, Galicia, Transcarpathia. World War II (1939-1945).
4. The post-war administrative divisions of Ukraine. Independent Ukraine: administrative and territorial division. The division of Ukraine into Western, Central, Eastern, South (regions and cities).

The basic concepts of the theme: Ukrainian historic lands; historic territorial division of Ukraine; Transcarpathia; Bukovina; Northern Black Sea region; the Crimea; Slobids'ka Ukraine; Zaporizhzhya Sich; Right-Bank Ukraine; Left-Bank Ukraine; Galicia; UNR; Ukrainian State; Directory UPR; WUPR; Soviet states; Soviet Ukraine; post-war administrative divisions of Ukraine; the current administrative and territorial structure of Ukraine; the division of Ukraine into Western, Central, Eastern, South (regions, cities).

Семінарське заняття 16

Іноземні мандрівники про українські землі (2 год.)

1. Свідчення про українські землі: античних давньогрецьких та римських авторів; арабських середньовічних географів та істориків; візантійських авторів VI-X ст.
2. Спогади посла німецького короля Рудольфа II *Еріха Лясоти*, 1594 р. Відомості із книги «Опис України» за 1630-1647 рр. французького військового інженера *Гійома ле Васер де Боплана*. Відомості із реляції посла Венеціанської Республіки *Альберта Віміна*, 1650 р. Відомості із щоденника подорожі сирійського архідиякона *Павла Алепського*, 1654-1656 рр. Записки міністра семиградського князя Ракоці *Франца Шебеші*, 1656 р. Записки датського посла *Юль Юста*
3. Спогади професора Кембріджського університету *Едварда Даніеля Кларка* «Подорож до Росії, Криму й Туреччини» 1812 р. Свідоцтво англійського вченого *Джозефа Маршала*, 1769-1770 рр. Записки німецького вченого, мандрівника, географа *Йогана Георга Коля*, 1838 р.

Основні поняття теми: подорожі іноземних мандрівників; українські землі; Еріх Лясота; Гійом ле Васер де Боплан; Альберт Віміна; Павло Алепський; Франц Шебеші; Юль Юст; Едвард Даніель Кларк; Джозеф Маршаль; К. Долямар; Йоган Георг Коль.

Рекомендована література:

1. Боплан Г. Л. де. Опис України, кількох провінцій Королівства Польського, що тягнуться від кордонів Московії до границь Трансильванії, разом з їхніми звичаями, способом життя і ведення воєн. – К.: Наук. думка; Кембрідж (Мас.): Укр. наук. ін-т, 1990. 256 с.: іл. – (Україна в міжнар. зв'язках: хроніки, мемуари, щоденники). Електронний ресурс. Режим доступу: <http://litopys.org.ua/boplan/index.html>
2. Брицький П.П., Бочан П.О. Німці, французи і англійці про Україну та український народ у XVII-XIX ст. – Чернівці, 2011. – 308 с. Режим доступу: <http://Nimtzi.pdf>
3. Володимир Січинський. Чужинці про Україну. Вибір з описів подорожей по Україні та інших писань чужинців про Україну за десять століть (Київ, “Довіра”, 1992). Електронний ресурс. Режим доступу: <http://incognita.day.kiev.ua/volodimir-sichinskij-chuzhinczi-pro-ukrayinu.html>
4. Володимир Січинський. Чужинці про Україну. Вибір з описів подорожей по Україні та інших писань чужинців про Україну за десять століть. – Київ: Довіра, 1992. Уривки. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://ukrlife.org/main/prosvita/sichinsky.html>;

- <http://incognita.day.kiev.ua/volodimir-sichinskij-chuzhinczi-pro-ukrayinu.html>;
- http://shron.chtyvo.org.ua/Sichynskiy_Volodymyr/Chuzhyntsi_pro_Ukrainu_vyd_1991.pdf
5. Еріх Лясота. Щоденник 1594 Року /Уривок. Електронний ресурс. Режим доступу:<http://litopys.org.ua/suspil/sus17.htm>
6. Йоган Коль: Що до віку, то малоросійському народу належить пріоритет перед великоруським народом. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://antynegacionism.blogspot.com/2013/07/georg-kohl-18081878-1837-1841.html>
7. Іноземці про українське козацтво. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://razommedia.com/kozaki/>
8. Калинина Т.М. Сведения ранних ученых Арабского халифата: Тексты, перевод, комментарий. – М., 1988.
9. Каміран Шейхо. Сирійсько-українська взаємозацікавленість: історичний, літературний, журналістський аспекти // Вісник Львівського університету. Серія Журналістика. 2007. – Вип. 31. – С. 267-279. Електронний ресурс. Режим доступу: http://www.lnu.edu.ua/faculty/jur/publications/visnyk31/Visnyk%2031_P3_18_Kamiran.pdf
10. Коль Йоган Георг. // Енциклопедія українознавства: Словникова частина: в 11 т. / Наукове Товариство ім. Шевченка; гол. ред. проф., д-р Володимир Кубійович. – Париж; Нью-Йорк; Львів: Молоде життя, 1954-2003. – Т. 3. – 1959.
11. Коль Йоганн Георг. // Українська радянська енциклопедія: у 12 т. / за ред. М. Бажана. – 2-ге вид. – Київ: Гол. редакція УРЕ, 1974-1985. – Т. 5. – 1980.
12. Коновалова И.Г. Восточные источники. В кн.: Древняя Русь в свете зарубежных источников. – М., 1999.
13. Микола Жарких. Павло Халебський. Електронний ресурс. Режим доступу: http://shron.chtyvo.org.ua/Zharkykh_Mykola/Pavlo_Khalebskyi.pdf
14. Новосельцев А.П. Восточные источники о восточных славянах и Руси VI-IX вв. В кн.: Древнерусское государство и его международное значение. – М., 1965.
15. Плахонін А.Г. Арабські середньовічні географи і історики про землі Східної Європи [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 1: А-В / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – К.: В-во «Наукова думка», 2003. – 688 с.: іл. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Arabski_serednovichni
16. Полотнюк Я. Є. Мандрівні записки Павла Халебського як джерело до історії культури України XVII ст. // Дзвін, 1990. – № 9. – С. 124-129.
17. Свідчення арабських середньовічних географів та істориків про землі Східної Європи. Електронний ресурс. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Свідчення_арабських_середньовічних_географів_та_істориків_про_землі_Східної_Європи

Seminar 16

Foreign travellers about Ukrainian lands (2 hrs.)

1. Accounts about the Ukrainian lands: ancient Greek and Roman authors; medieval Arab geographers and historians; Byzantine authors of the VI-X centuries. Memories from German ambassador Liasota, 1594.

2. Information from «Description of Ukraine» by French military engineer Guillaume le Vaser de Boplan, 1630–1647. Information from Venetian Republic ambassador Albert Vimina, 1650. Information from Syrian Archdeacon Paul Aleppo, 1654-1656. Information from Franz Shebeshi, 1656. Information from Danish ambassador Yul Justa.

3. Information from English scientist Joseph Marshall, 1769-1770. Information from «Journey to Russia, Crimea and Turkey» by Cambridge University professor Edward Daniel Clark, 1812. Information from German scientist, traveller, geographer Johann Georg Kohl, 1838. The French politician, Senator Charles Dolyamar about the Ukrainian people, 1869.

The basic concepts of the theme: foreign travelers; Ukrainian lands; Erix Lyasota; Guillaume le Vaser de Boplan; Albert Vimina; Paul Aleppo; Franz Shebeshi; Yust Yul; Edward Daniel Clark; Joseph Marchal; C. Dolyamar; Johann Georg Kohl.

Семінарське заняття 17

Видатні українські мандрівники - вчені (2 год.)

1. Український мандрівник - письменник Василь Григорович-Барський.
2. Український філософ - мандрівник Григорій Сковорода.
3. Керівник першої російської навколосвітньої експедиції українець Юрій Лисянський.
4. Український мандрівник - учений Микола Пржевальський.
5. Український мандрівник - вчений Микола Миклухо-Маклай.

Основні поняття теми: Василь Григорович-Барський; Юрій Лисянський; Григорій Сковорода; Микола Пржевальський; Микола Миклухо-Маклай.

Рекомендована література:

1. Бойчук, Марія Іванівна. Лицар гуманізму: Микола Миколайович Миклуха-Маклай. – Донецьк : Каштан, 2009. – 100 с.
2. Вакуленко П. В джунглях Нової Гвінеї. – Аделаїда. 1952.
3. Василь Григорович Григорович-Барський – знаменитий мандрівник ("пішохід"), паломник, учений і письменник. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://tsikave.ostriv.in.ua/publication/code-288EF8530B028/list-16E4B5BBB27>
4. Віталій Абліцов. Галактика «Україна». Українська діаспора: видатні постаті. – К.: КИТ, 2007. – 436 с.
5. Вічний мандрівник зі шляхетського роду (Микола Пржевальський). Електронний ресурс. Режим доступу: http://www.kozatstvo.net.ua/ua/publications/uk_r.php?d=a&i=2887
6. Володимир Плескач. Перший вітчизняний навколосвітній мореплавець. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://sich.zp.ua/index.php/ru/istoriya-i-geografiya/2340-pershij-vitchiznyanij-navkolosvitnij-moreplavets>
7. Горбач Н. Невідомий Григорій Сковорода. – Л.: Логос, 2002. – 151 с.

8. Григорій Сковорода в спогадах сучасників і народних легендах. – Х.: Оригінал, 2002. – 96 с.
9. Дмитро Степовик. Звичаї іноземців в описах українського мандрівника XVIII століття.
10. До 310-річчя від дня народження українського мандрівника та письменника Василя Григоровича-Барського (1701-1747). Електронний ресурс. Режим доступу: http://library.lnu.edu.ua/bibl/index.php?option=com_content&view=article&id=374:2010-12-30-13-24-14&catid=58:2008-10-22-10-25-21&Itemid=67
11. Євдокія Тютюнник. Крузенштерн і Лисянський – два капітани одного плавання // Урядовий кур'єр, 15.08.2013 р. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://ukurier.gov.ua/uk/articles/210-rokiv-tomu-rozpochalasya-navkolosvitnya-podoro/>
12. Зоряка О., Голобуцький П. Нашадок українських козаків, капітан Юрій Лисянський, — перший вітчизняний навколосвітній мореплавець // Военная история, № 1-3, 2006. Електронний ресурс. Режим доступу: http://warhistory.ukrlife.org/1_3_06_8.html
13. Козлов И. Великий путешественник: Жизнь и деятельность Н.М.Пржевальского, первого исследователя природы Центр Азии. – М.: Мысль, 1985.– 143 с.
14. Лисенко В. Слідами українського Магеллана. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://1000years.uazone.net/lysansk.html>
15. Лисянский Ю. Ф. Путешествие вокруг света на корабле «Нева» в 1803-1806 годах. – М., 1947.
16. Лисянський Ю.Ф. // Энциклопедия российско-американских отношений XVIII-XX вв. – М., 2001. – С.310-311.
17. Миклухо–Маклай Микола Миколайович (1846-1888). Електронний ресурс. Режим доступу: <http://prostir.museum.ua/post/27651>
18. Миклухо–Маклай Микола Миколайович. Електронний ресурс. Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Myklukho_Maklay_M_M
19. Микола Миколайович Миклухо–Маклай. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://museum.cult.gov.ua/s-kalytyanske-muzej-mykoly-mikluho-maklaya/>
20. Попович М. Григорій Сковорода: філософія свободи. – 2-е вид. – К. : Майстерня Білецьких, 2008. – 256 с.
21. Приватний Музей М.М.Миклухо-Маклая «Вітрила Маклая». Електронний ресурс. Режим доступу: <http://baturinmaklay.com/index.php?id=o-muzee-1&setlang=ua>
22. Репин Л. "И вновь я возвращаюсь...": Пржевальский. Страницы жизни.– М.: Мол. гвардия, 1983.– 175 с.: ил.– (Пионер – значит первый).
23. Рудницький. Я. Слідами українського Колумба // Всесвіт/ – № 11, 1991.
24. У козацькій свиті – довкола світу. Юрій Лисянський – нашадок українського козацького роду, який здійснив перше кругосвітнє плавання. Електронний ресурс. Режим доступу: http://www.kozatstvo.net.ua/ua/publications/uk_r.php?d=a&i=3147
25. Чуб-Нитченко Дм. Слідами Миклухи-Маклая. – К., 1993.
26. Шевченко В. О. Тричі перший (видатний мореплавець та географ Юрій Лисянський). – К., 2003.
27. Шевчук В. О. Пізнаний і непізнаний Сфінкс: Григорій Сковорода сучасними очима. – К.: Пульсари, 2008. – 525 с.
28. Шитюк, М. М. Землі української постаті знані: навчальний посібник / М. М. Шитюк, Є. Г. Горбуров, К. Є. Горбуров. – Миколаїв: Видавництво ЧДУ ім. Петра Могили, 2011. – 722 с.
29. Юсов Б. Н.М.Пржевальский. – М., 1985. – 95 с.: ил.– (Люди науки).

Seminar 17

Famous Ukrainian travelers - scientists(2 hrs.)

1. The Ukrainian writer and traveller Vasyl' Grygorovych-Barskyy.
2. The Ukrainian philosopher and traveller Grygoriy Skovoroda.
3. The head of the first Russian round - the earth expedition the Ukrainian Yuri Lysyansky.
4. The Ukrainian traveller and scientist Mykola Przewalskyy.
5. The Ukrainiantraveller and scientist Mykola Miklouho-Maclay.

The basic concepts of the theme: Grygoriy Skovoroda; Yuri Lysyansky; Vasyl' Grygorovuch-Barsky; Mykola Przewalski; Mykola Miklouho-Maclay.

IV. НАВЧАЛЬНО–МЕТОДИЧНА КАРТА ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКІ СТУДІЇ»

З них: лекції (36 год.), семінарські заняття (34 год.), самостійна робота (70 год.), модульний контроль (10 год.)

5 модулів

<i>Модулі</i> <i>94 бали</i>	<p>ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ</p> <p>THEMATIC MODULE I</p> <p><i>ІСТОРИЧНА ТА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА УКРАЇНЦІВ</i></p> <p><i>У ДАВНІЙ ТА СЕРЕДНЬОВІЧНИЙ ПЕРІОД:</i></p> <p><i>HISTORIC AND CULTURAL HERITAGE OF UKRAINIANS</i></p> <p><i>IN ANCIENT AND MEDIEVAL PERIODS:</i></p> <p><i>ДАВНЯ ТА СЕРЕДНЬОВІЧНА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ</i></p> <p><i>ANCIENT AND MEDIEVAL HISTORY OF UKRAINE</i></p> <p><i>УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА: ВИТОКИ І РОЗВИТОК У СЕРЕДНЬОВІЧЧІ</i></p> <p><i>UKRAINIAN CULTURE: ORIGINS AND DEVELOPMENT IN THE MIDDLE AGES</i></p>
<i>Лекції (теми, бали)</i> <i>4 бали</i>	<p>1. Давня історія України Ancient History of Ukraine – 1 б</p> <p>2. Українська культура: сутність і витоки Ukrainian culture: nature and origins – 1 б</p> <p>3. Середньовічна історія України Medieval History of Ukraine – 1 б</p> <p>4. Культура України-Русі доби високого середньовіччя (кінець X – перша половина XIII ст.) Culture of Ukraine-Rus' in the High Middle Ages (the end of the X – the first half of the XIII centuries) – 1 б</p>
<i>Семінарські заняття 30 балів</i>	<p>30</p>

<i>СР</i>	
<i>15 бадів</i>	<i>15</i>
<i>Термінологічний словник основних понять (10 балів)</i>	<i>10</i>
<i>Словник англійських термінів 10 балів</i>	<i>10</i>
<i>Модульний контроль 25 балів</i>	<i>25</i>
<i>Модулі</i> <i>94 бали</i>	<p style="text-align: center;">ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II THEMATIC MODULE 2</p> <p style="text-align: center;"><i>ІСТОРИЧНА ТА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА УКРАЇНЦІВ ПІЗЬНОГО СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ ТА РАННЬО НОВОГО ЧАСУ: HISTORIC AND CULTURAL HERITAGE OF UKRAINIANS IN THE LATE MIDDLE AGES AND EARLY MODERN PERIOD:</i></p> <p style="text-align: center;"><i>РАННЬО НОВА ІСТОРИЯ І КУЛЬТУРА УКРАЇНИ EARLY MODERN HISTORY AND CULTURE OF UKRAINE</i></p>
<i>Лекції (теми, бали)</i> <i>4 бали</i>	<p>1. Ранньонова історія України Early Modern History of Ukraine – 2 б</p> <p>2. Українська культура пізнього середньовіччя (друга половина XIII – XVI ст.) Ukrainian culture of the Late Middle Ages (the second half of the XIII – XVI centuries) – 16</p> <p>3. Українська культура раннього нового часу (XVII–XVIII ст.) Ukrainian culture of the Early Modern History (XVII–XVIII centuries) – 1 б</p>
<i>Семінарські заняття 30 балів</i>	<i>30</i>
<i>СР 15 балів</i>	<i>15</i>
<i>Термінологічний словник основних понять 10 балів</i>	<i>10</i>
<i>Словник англійських</i>	

<i>термінів 10 балів</i>	10
<i>Модульний контроль (бали)</i>	25
<i>Модулі</i> 94 бали	<p>ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III</p> <p>THEMATIC MODULE III</p> <p><i>ІСТОРИЧНА ТА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА УКРАЇНЦІВ НОВОГО ЧАСУ:</i></p> <p><i>HISTORIC AND CULTURAL HERITAGE OF UKRAINIANS IN MODERN PERIOD:</i></p> <p><i>ІСТОРИЯ И КУЛЬТУРА УКРАИНЫ НОВОГО ЧАСУ</i></p> <p><i>MODERN HISTORY AND CULTURE OF UKRAINE</i></p>
<i>Лекції (теми, бали)</i> 4 бали	<p>1. Нова історія України</p> <p>Modern history of Ukraine – 2 б</p> <p>2. Українська культура нового часу</p> <p>Ukrainian culture of Modern History – 2 б</p>
<i>Семінарські заняття 30 балів</i>	30
<i>СР 15 балів</i>	15
<i>Термінологічний словник основних понять 10 балів</i>	10
<i>Словник англійських термінів 10 балів</i>	10
<i>Модульний контроль (бали)</i>	25
<i>Модулі</i> 94 бали	<p>ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ IV</p> <p>THEMATIC MODULE IV</p> <p><i>ІСТОРИЧНА ТА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА УКРАЇНЦІВ НОВОГО ЧАСУ:</i></p>

	<p><i>HISTORIC AND CULTURAL HERITAGE OF UKRAINIANS IN MODERN PERIOD:</i></p> <p><i>НОВІТНЯ ІСТОРІЯ І КУЛЬТУРА УКРАЇНИ</i></p> <p><i>CONTEMPORARY HISTORY AND CULTURE OF UKRAINE</i></p>
<p><i>Лекції (теми, бали)</i></p> <p>4 бали</p>	<p>1. Новітня історія України</p> <p>Contemporary History of Ukraine – 2 б</p> <p>2. Українська культура першої половини XX ст.</p> <p>Ukrainian culture of the first half of the XX century – 1 б</p> <p>3. Українська культура другої половини XX – початку XXI ст.</p> <p>Ukrainian culture of the second half of the XX – XXI centuries. – 1 б</p>
<p><i>Семінарські заняття 30 балів</i></p>	30
<p><i>СР 15 балів</i></p>	15
<p><i>Термінологічний словник основних понять 10 балів</i></p>	10
<p><i>Словник англійських термінів 10 балів</i></p>	10
<p><i>Модульний контроль (бали)</i></p>	25
<p><i>Модулі</i></p> <p>94 бали</p>	<p>ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ V</p> <p>THEMATIC MODULE V</p> <p><i>ІСТОРИЧНА ТА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА УКРАЇНЦІВ:</i></p> <p><i>HISTORIC AND CULTURAL HERITAGE OF UKRAINIANS:</i></p> <p>УКРАЇНЦІ. ТРАДИЦІЙНА УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА. ІСТОРИЧНІ ЗЕМЛІ УКРАЇНИ. ІНОЗЕМЦІ ПРО УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ. ВИДАТНІ УКРАЇНСЬКІ МАНДРІВНИКИ</p> <p>UKRAINIANS. TRADITIONAL UKRAINIAN CULTURE. UKRAINIAN HISTORIC LANDS. FOREIGNERS ABOUT UKRAINIAN LANDS. FAMOUS UKRAINIAN TRAVELLERS</p>

<p><i>Лекції (теми, бали)</i></p> <p>4 бали</p>	<p>1. Українці. Традиційна українська культура. Ukrainians. Traditional Ukrainian culture. – 2 б</p> <p>2. Українські історичні землі. Історичний територіальний поділ України. Іноземні мандрівники про українські землі. Видатні українські мандрівники. Ukrainian historic lands. Historic territorial division of Ukraine. Foreign travellers about Ukrainian lands. Famous Ukrainian travellers. – 2 б</p>
<p><i>Семінарські заняття 30 балів</i></p>	<p>30</p>
<p><i>СР 15 балів</i></p>	<p>15</p>
<p><i>Термінологічний словник основних понять 10 балів</i></p>	<p>10</p>
<p><i>Словник англійських термінів 10 балів</i></p>	<p>10</p>
<p><i>Модульний контроль (бали)</i></p>	<p>25</p>
<p><i>Реферат</i></p>	<p>15</p>
<p><i>ІНДЗ</i></p>	<p>30</p>
<p><i>Презентація по ІНДЗ</i></p>	<p>20</p>
<p><i>Підсумковий контроль (бали)</i></p>	<p><i>ІСПИТ</i></p>

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

	Значення оцінки	Оцінка за шкалою університету	За національною шкалою
A	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з, можливими, незначними недоліками	90–100 балів	відмінно
B	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок	82–89 балів	добре
C	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок	75–81 балів	
D	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності	69–74 балів	задовільно
E	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)	60–68 балів	
FX	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання	35–59 балів	Незадовільно
F	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни	1–34 балів	

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

№	Вид діяльності	Максимальна кількість балів за одиницю
1	Відвідування лекцій	1
2	Відвідування практичних (семінарських занять)	1
3	Виконання завдання для самостійної роботи (домашнього завдання)	5
4	Робота на практичному (семінарському) занятті (в т.ч. доповідь, виступ, повідомлення, участь у дискусії та інше)	Всього 10, в тому числі за видами
5	ІНДЗ	30
6	Створення презентації до ІНДЗ	20
7	Опрацювання фахових видань (в тому числі першоджерел)	10
8	Написання реферату	15
9	Виконання 5 модульних контрольних робіт	125
10	Створення термінологічного словника основних понять курсу	50
11	Термінологічний словник англомовних понять курсу	50
12	Зошит: конспекти лекцій та семінарів	50

V.КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота студентів спрямована на набуття ними навичок опрацювання джерел і досліджень з Українських студій. Формами самостійної роботи є анування, рецензування і реферування рекомендованої фахової літератури за розділами навчального матеріалу.

Розділи (обсяг в годинах)	Вид контролю	Бали	Термін виконання (тижні)
<p style="text-align: center;">Змістовий модуль I Thematic module I</p> <p><i>ІСТОРИЧНА ТА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА УКРАЇНЦІВ У ДАВНІЙ ТА СЕРЕДНЬОВІЧНІЙ ПЕРІОД: HISTORIC AND CULTURAL HERITAGE OF UKRAINIANS IN ANCIENT AND MEDIEVAL PERIODS:</i></p> <p>ДАВНЯ ТА СЕРЕДНЬОВІЧНА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ. ANCIENT AND MEDIEVAL HISTORY OF UKRAINE УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА: ВИТОКИ І РОЗВИТОК У СЕРЕДНЬОВІЧЧІ. UKRAINIAN CULTURE: ORIGINS AND DEVELOPMENT IN THE MIDDLE AGES</p>			
Давня історія України. Ancient History of Ukraine	Перевірка рефератів. Конспекти	5	
Українська культура: сутність і витоки Ukrainian culture: nature and origins	Перевірка рефератів. Конспекти	5	
Середньовічна історія України. Medieval History of Ukraine	Перевірка рефератів. Конспекти	5	
Культура України–Русі доби високого середньовіччя (кінець X – перша половина XIII ст.). Culture of Ukraine–Rus in the time of High Middle Ages (the end of the X – the first half of the XIII centuries)	Перевірка рефератів. Конспекти	5	
<p style="text-align: center;">Змістовий модуль II Thematic module II</p> <p><i>ІСТОРИЧНА ТА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА УКРАЇНЦІВ ПІЗНЬОГО СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ ТА РАННЬО НОВОГО ЧАСУ: HISTORIC AND CULTURAL HERITAGE OF UKRAINIANS IN THE LATE MIDDLE AGES AND EARLY MODERN PERIOD:</i></p> <p>РАННЬОНОВА ІСТОРІЯ І КУЛЬТУРА УКРАЇНИ. EARLY MODERN HISTORY AND CULTURE OF UKRAINE</p>			
Ранньонова історія України Early Modern History of Ukraine	Перевірка рефератів. Конспекти	10	
Українська культура пізнього середньовіччя (друга половина XIII – XVI ст.) Ukrainian culture of the Late Middle Ages (the second half of the XIII – XVI centuries)	Перевірка рефератів. Конспекти	5	
Українська культура раннього нового часу (XVII–XVIII ст.)	Перевірка рефератів. Конспекти	5	

Ukrainian culture of the Early Modern times (XVII–XVIII centuries).			
<p>Змістовий модуль III Thematic module III</p> <p><i>ІСТОРИЧНА ТА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА УКРАЇНЦІВ НОВОГО ЧАСУ: HISTORIC AND CULTURAL HERITAGE OF UKRAINIANS IN MODERN PERIOD:</i></p> <p>ІСТОРІЯ І КУЛЬТУРА УКРАЇНИ НОВОГО ЧАСУ. MODERN HISTORY AND CULTURE OF UKRAINE</p>			
Нова історія України. Modern history of Ukraine	Перевірка рефератів. Конспекти	10	
Українська культура нового часу. Ukrainian culture in the Modern times	Перевірка рефератів. Конспекти	10	
<p>Змістовий модуль IV Thematic module IV</p> <p><i>ІСТОРИЧНА ТА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА УКРАЇНЦІВ НОВОГО ЧАСУ: HISTORIC AND CULTURAL HERITAGE OF UKRAINIANS IN MODERN PERIOD:</i></p> <p>НОВІТНЯ ІСТОРІЯ І КУЛЬТУРА УКРАЇНИ. CONTEMPORARY HISTORY AND CULTURE OF UKRAINE</p>			
Новітня історія України. Contemporary History of Ukraine	Перевірка рефератів. Конспекти	10	
Українська культура першої половини XX ст. Ukrainian culture in the first half of the XX century	Перевірка рефератів. Конспекти	5	
Українська культура другої половини XX – початку XXI ст. Ukrainian culture of the second half of the XX – XXI centuries.	Перевірка рефератів. Конспекти	5	
<p>Змістовий модуль V Thematic module V</p> <p><i>ІСТОРИЧНА ТА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА УКРАЇНЦІВ: HISTORIC AND CULTURAL HERITAGE OF UKRAINIANS:</i></p> <p>УКРАЇНЦІ. ТРАДИЦІЙНА УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА. ІСТОРИЧНІ ЗЕМЛІ УКРАЇНИ. ІНОЗЕМЦІ ПРО УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ. ВИДАТНІ УКРАЇНСЬКІ МАНДРІВНИКИ</p> <p>UKRAINIANS. TRADITIONAL UKRAINIAN CULTURE. UKRAINIAN HISTORIC LANDS. FOREIGNERS ABOUT UKRAINIAN LANDS. FAMOUS UKRAINIAN TRAVELLERS.</p>			
Українці. Традиційна українська культура Ukrainians. Traditional Ukrainian culture	Перевірка рефератів. Конспекти	10	
Українські історичні землі. Історичний територіальний поділ України. Іноземні мандрівники про українські землі. Видатні українські мандрівники. Ukrainian historic lands. Historic territorial division of Ukraine.	Перевірка рефератів. Конспекти	10	

VI. ІНДИВІДУАЛЬНА НАВЧАЛЬНО–ДОСЛІДНА РОБОТА

Мета ІНДЗ: вироблення у студентів навичок самостійної роботи з історичними джерелами і фаховими дослідженнями для удосконалення знань, отриманих у процесі навчання.

ІНДЗ дисципліни «Українські студії» передбачає написання *шести ІНДЗ у формі рефератів та створення до кожної із них презентації.*

Зміст ІНДЗ: поглиблене вивчення студентами окремих проблем з історії української культури.

Види ІНДЗ:

1. Оглядовий реферат;
2. Тематична презентація (створена за допомогою програми Microsoft PowerPoint).

Орієнтовна структура ІНДЗ:

1. Вступ. Обґрунтування актуальності теми. Огляд джерел та історіографії проблеми.
2. Основна змістовна частина.
3. Висновки.
4. Список використаних джерел і досліджень.

Критерії оцінювання ІНДЗ:

№ зп	Опис критерію	Максимальна кількість балів
1.	Ступінь розкриття теми	10
2.	Обґрунтованість висновків	10
3.	Якість оформлення роботи	10
	Разом	30 балів

Шкала оцінювання ІНДЗ:

Рівень виконання	Кількість балів, що відповідає рівню	Оцінка за традиційною системою
Високий	25–30	Відмінно
Достатній	20–24	Добре
Середній	1–19	Задовільно
Низький	0	Незадовільно

Оцінка ІНДЗ є обов'язковим балом, який враховується при підсумковому оцінюванні навчальних досягнень студентів з навчальної дисципліни «Українські студії».

**ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА РЕФЕРАТИВНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКІ СТУДІЇ»**

1. Архітектура середньовічної України-Русі.
2. Берестейська церковна унія 1596 р. в оцінках сучасників та істориків.
3. Богдан Хмельницький: полководець, політик, дипломат.
4. Борис Грінченко: педагог, літератор, науковець, громадський діяч.
5. Василянське шкільництво на українських землях.
6. Військове мистецтво запорозьких козаків.
7. Внесок України у перемогу над нацизмом у Другій світовій війні.
8. Володимир Антонович як історик і громадський діяч.
9. «Галицький Ренесанс».
10. Гетьман Павло Скоропадський: військовий і політик.
11. Григорій Сковорода: філософ, поет, педагог.
12. Громадсько–політична діяльність Івана Франка.
13. Державні символи України.
14. Етногенез українців.
15. Єзуїтське шкільництво на українських землях.
16. Зовнішня політика Галицько–Волинського князівства.
17. Зовнішня політика Київської Русі (IX-XI ст.).
18. Іван Мазепа в оцінках сучасників та істориків.
19. Іконопис у середньовічній Україні-Русі.
20. Імпресіонізм в українській літературі.
21. Іноземні мандрівники про українські землі.
22. Іпатіївський літопис як джерело з історії України.
23. Історична пам'ять як складова частина української культури.
24. Історичне значення хрещення Русі.
25. Історичний територіальний поділ України у 1917-1921 рр.
26. Історичний територіальний поділ України у міжвоєнний період (1922-1939).
27. Історичний територіальний поділ України у часи Гетьманщини.
28. Історичний територіальний поділ України у часи Другої світової війни.
29. Історичний територіальний поділ України у часи Київської Русі та Галицько-Волинської Русі.
30. Історичний територіальний поділ України у часи Литви та Польщі.
31. «Історія русів» як пам'ятка української політичної думки.
32. Керівник першої російської навколосвітньої експедиції українець Юрій Лисянський.

33. Кирило-Мефодіївське товариство: цілі та провідні діячі.
34. Книгодрукарство в Україні у ранньоновий час.
35. Книжність в середньовічній Україні-Русі.
36. Літописання в середньовічній Україні-Русі як історико-культурний феномен.
37. Літописи Самовидця, Самійла Величка та Григорія Грабянки як пам'ятки української історіографії ранньонового часу.
38. Магдебурзьке право його роль в соціально-економічному розвитку України.
39. Матеріальна культура українців. Рільництво. Тваринництво
40. Микола Гоголь і проблема українсько-російських міжкультурних комунікацій в першій половині ХІХст.
41. Місце і роль Києво-Могилянської академії в історії української культури.
42. Міфологічні уявлення давніх слов'ян.
43. Музичне мистецтво в середньовічній Україні-Русі.
44. Наукова та громадсько-політична діяльність Михайла Грушевського.
45. Наукові знання в середньовічній Україні-Русі.
46. Національний костюм. Українське народне вбрання.
47. Освіта в середньовічній Україні-Русі.
48. Острозький культурно-освітній осередок.
49. Післявоєнний адміністративно-територіальний устрій України.
50. Поділ Україна на Західну, Центральну, Східну, Південну (області, міста).
51. Політична діяльність Симона Петлюри.
52. Помаранчева революція: причини та наслідки.
53. Поселення і житло українців.
54. Постмодернізм у сучасній українській літературі.
55. Походження назв «Русь» і «Україна».
56. Походження українського козацтва.
57. Причини і наслідки Голодомору 1932-1933 рр. в Україні.
58. Розвиток освіти і шкільництва в українських землях у ХІV-ХVІст.
59. Розвиток української державності. Основні етапи її становлення.
60. Роль Бориса Грінченка в історії української культури.
61. Роль варягів в історії ранньосередньовічної Русі.
62. Роль Івана Франка в історії української культури.
63. Роль Тараса Шевченка в історії української культури.
64. Роль церкви в культурному житті середньовічної України-Русі.
65. Руська правда як історичне джерело.

66. Свідчення англійців та німців у XIX ст. про українські землі.
67. Свідчення античних давньогрецьких та римських авторів про українські землі..
68. Свідчення арабських середньовічних географів та істориків про українські землі.
69. Свідчення візантійських авторів VI-X ст. про українські землі.
70. Свідчення німців, французів, венеціанців, сирійців у XVI-XVIII ст. про українські землі.
71. Світоглядні уявлення українців.
72. Свята та обряди українців.
73. Символіка українців.
74. Система харчування. Українська кухня.
75. Сталінський тоталітарний режим в Україні.
76. Суспільна діяльність Київської громади в другій половині XIX ст.
77. Суспільно–політичні трансформації в Україні на рубежі XX і XXI ст.
78. Сучасний адміністративно–територіальний устрій України.
79. Тарас Шевченко, його роль і місце в українському національному відродженні XIX ст.
80. Українська автономія і російський абсолютизм: проблеми співіснування у XVIII ст.
81. Українська барокова архітектура.
82. Українська барокова література.
83. Українська барокова музика.
84. Українська діаспора та її роль в історії українського народу.
85. Українська Повстанська Армія та її роль у Другій світовій війні.
86. Українська реалістична проза другої половини XIX ст. як джерело для дослідження історії повсякденності та української ментальності.
87. Українська сімейна обрядовість: родильні обряди, весільні обряди, поховальні обряди
88. Українське авангардне мистецтво першої третини XX ст.
89. Українське національне відродження XIX ст.: зміст і періодизація.
90. Український бароковий театр.
91. Український інтегральний націоналізм: витоки та сутність.
92. Український правозахисний рух: ідеологічні засади та видатні діячі.
93. Український мандрівник і вчений Микола Пржевальський.
94. Український мандрівник - письменник Василь Григорович-Барський.
95. Український мандрівник і вчений Микола Миклухо-Маклай.
96. Український філософ - мандрівник Григорій Сковорода.
97. Українські автономісти другої половини XVIII - початку XIX ст.
98. Українські історичні землі.
99. Уроки Української революції 1917-1921 рр.

100. Український філософ - мандрівник Григорій Сковорода.
101. Формування модерної української нації.
102. Харківський університет як осередок української культури в першій половині XIX ст.
103. Чинники міграції та виникнення українських діаспор.
104. Язичництво давніх слов'ян.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

1. Робоча навчальна програма.
2. Плани-конспекти лекцій і семінарів.
3. Наочність (мапи, схеми, ілюстративні матеріали).
4. Тематика реферативних робіт.
5. Тематика самостійних занять.
6. Тестові завдання для модульних контрольних робіт.
7. Система оцінювання навчальних досягнень студентів.

ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ

1. Антична цивілізація у Північному Причорномор'ї.
2. Архітектура середньовічної України-Русі.
3. Берестейська церковна унія та її значення в історії України.
4. Буржуазні реформи 60-х - 70-х рр. XIX ст. в Російській імперії та особливості їх проведення в Україні.
5. Василянське шкільництво на українських землях.
6. Внутрішня і зовнішня політика Директорії УНР.
7. Встановлення радянської влади в Україні.
8. Гайдамацький та опришківський рухи.
9. Галицький Ренесанс.
10. Галицько-Волинське князівство в кінці XII -першій половині XIV ст.
11. Григорій Сковорода: філософ, поет, педагог.
12. Громадівський рух другої половини XIX ст.
13. Громадсько-культурний рух у Західній Україні в першій половині XIX ст. «Руська Трійця».
14. Державні символи України.
15. Доба «Руїни» в українській історії.

16. Економічна криза в Україні після розвалу Радянського Союзу та шляхи її подолання.
17. Енеоліт і бронзовий вік на території сучасної України.
18. Етногенез українців за археологічними та писемними джерелами.
19. Єзуїтське шкільництво на українських землях.
20. Запровадження християнства на Русі.
21. Західноукраїнська Народна Республіка та її роль в історії українського державотворення.
22. Іконопис у середньовічній Україні–Русі.
23. Імпресіонізм в українській літературі.
24. Індустріалізація в радянській Україні.
25. Іноземні мандрівники про українські землі.
26. Історична пам'ять як складова частина української культури.
27. Історичний територіальний поділ України у 1917-1921 рр.
28. Історичний територіальний поділ України у міжвоєнний період (1922-1939).
29. Історичний територіальний поділ України у часи Гетьманщини.
30. Історичний територіальний поділ України у часи Другої світової війни.
31. Історичний територіальний поділ України у часи Київської Русі та Галицько-Волинської Русі.
32. Історичний територіальний поділ України у часи Литви та Польщі.
33. Керівник першої російської навколосвітньої експедиції – українець Юрій Лисянський.
34. Кирило–Мефодіївське товариство: ідеологія та провідні діячі.
35. Книгодрукарство в Україні у ранньоновий час.
36. Книжність в середньовічній Україні–Русі.
37. Козацько–селянські повстання кінця XVI - першої половини XVII ст.
38. Колективізація сільського господарства в Україні та Голодомор 1932-1933 рр.
39. Кочовики раннього залізного віку в Північному Причорномор'ї.
40. Літописання в середньовічній Україні–Русі як історико-культурний феномен.
41. Мандрівник і вчений – українець Микола Пржевальський.
42. Мандрівник – письменник - українець Василь Григорович–Барський.
43. Мандрівник і вчений - українець Микола Миклухо–Маклай.
44. Матеріальна культура українців. Рільництво. Тваринництво
45. Мезоліт на території сучасної України.
46. Микола Гоголь і проблема українсько–російських міжкультурних комунікацій в першій половині XIXст.
47. Місце і роль Києво-Могилянської академії в історії української культури.
48. Міфологічні уявлення давніх слов'ян.

49. Монгольська навала на Русь та її наслідки.
50. Музичне мистецтво в середньовічній Україні–Русі.
51. Народовці і москвофіли в суспільно–політичному житті Західної України другої половини XIX ст.
52. Наростання кризових явищ у суспільному та економічному житті Української РСР впродовж 60-х – пер. пол. 80-х рр. XX ст.
53. Наукові знання в середньовічній Україні–Русі.
54. Нацистський окупаційний режим в Україні у 1941-1944 рр.
55. Національний костюм. Українське народне вбрання.
56. Неоліт і становлення аграрного суспільства на території сучасної України.
57. Об'єднання східнослов'янських племен київськими князями.
58. Опозиція радянському режиму в Україні у 50-х – 80-х рр. XX ст.
59. Організація українських націоналістів (ОУН): утворення, ідеологія та діяльність.
60. Освіта в середньовічній Україні–Русі.
61. Основні тенденції суспільно-політичного життя в Україні на рубежі XX і XXI ст.
62. Острозький культурно–освітній осередок.
63. Палеоліт на території сучасної України.
64. Післявоєнний адміністративно-територіальний устрій України.
65. Поділ Україна на Західну, Центральну, Східну, Південну (області, міста).
66. Поділи Речі Посполитої в другій половині XVIII ст. та їх наслідки для українських земель.
67. Політика «українізації» 20-х – початку 30-х рр. XX ст.
68. Політика російського уряду стосовно автономії українських земель у XVIII ст.
69. Політика Центральної Ради. Утворення Української Народної Республіки.
70. Політичне становище Гетьманщини у складі Московської держави впродовж другої половини XVII ст.
71. Польсько–литовська експансія на українські землі у XIV ст.
72. Помаранчева революція: причини і наслідки.
73. Поселення і житло українців.
74. Постмодернізм у сучасній українській літературі.
75. Приєднання західноукраїнських земель до СРСР у 1939-1940 рр. Встановлення тоталітарного сталінського режиму в Західній Україні.
76. Приєднання Північного Причорномор'я до Російської імперії та його колонізація українцями.
77. Причини Української національно-визвольної війни середини XVII ст.

78. Проблеми формування постіндустріального суспільства в Україні на рубежі XX і XXI ст.
79. Промисловий переворот та особливості становлення індустріального суспільства в українських землях (др. пол. XIX – пер. пол. XX ст.).
80. Револуція 1848 – 1849 рр. в Австрійській імперії та її вплив на розвиток українського національного руху.
81. Розвиток освіти і шкільництва в українських землях у XIV-XVIст.
82. Розпад Радянського Союзу та перетворення України на незалежну державу.
83. Роль Бориса Грінченка в історії української культури.
84. Роль Івана Франка в історії української культури.
85. Роль Тараса Шевченка в історії української культури.
86. Роль церкви в культурному житті середньовічної України–Русі.
87. Русь у добу удільної роздробленості (XII -перша половина XIII ст.).
88. Рух Опору проти німецьких окупантів і їхніх союзників на території України під час Другої світової війни.
89. Свідчення англійців та німців у XIX ст. про українські землі.
90. Свідчення античних давньогрецьких та римських авторів про українські землі..
91. Свідчення арабських середньовічних географів та істориків про українські землі.
92. Свідчення візантійських авторів VI-X ст. про українські землі.
93. Свідчення німців, французів, венеціанців, сирійців у XVI-XVIII ст. про українські землі.
94. Світоглядні уявлення українців.
95. Свята та обряди українців.
96. Символіка українців.
97. Система харчування. Українська кухня.
98. Сталінський тоталітарний режим в Україні.
99. Становище українських земель у складі Великого князівства Литовського у XIV – першій половині XVI ст.
100. Становище українських земель у складі Польського королівства з XIV до першої половини XVI ст.
101. Сучасний адміністративно–територіальний устрій України.
102. Східнослов'янські союзи племен у V-IX ст. н.е.
103. Україна в Першій світовій війні.
104. Українська барокова архітектура.
105. Українська барокова література.
106. Українська барокова музика.

107. Українська держава гетьмана Павла Скоропадського.
108. Українська сімейна обрядовість: родильні обряди, весільні обряди, поховальні обряди
109. Українське авангардне мистецтво першої третини XX ст.
110. Українське козацтво: походження, розвиток, історична роль.
111. Українське національне відродження XIX ст.: сутність і періодизація.
112. Український бароковий театр.
113. Український національно-визвольний рух проти сталінського тоталітарного режиму (друга половина 40-х – початок 50-х рр. XX ст.).
114. Український філософ - мандрівник Григорій Сковорода.
115. Українські землі у складі Речі Посполитої в другій половині XVI- першій половині XVII ст.
116. Українські історичні землі.
117. Українські політичні партії кінця XIX - початку XX ст.: ідеологічні засади та провідні діячі.
118. Утворення державності у східних слов'ян.
119. Формування української державності впродовж національно-визвольної війнисередини XVII ст.
120. Язичництво давніх слов'ян.

VII. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. *Баран В.Д.* Походження українського народу / В.Д. Баран, Я.В. Баран. – К., 2002.
2. *Грицак Я.Й.* Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX-XX століття / Я.Й. Грицак. – К., 2000.
3. *Грушевський М.С.* Історія України-Руси: В 11 т., 12 кн. / М.С. Грушевський. – К., 1991–2000.
4. *Дорошенко Д.І.* Нарис історії України: У 2 т. / Д.І. Дорошенко. – К., 1992.
5. *Касьянов Г.В.* Україна 1991-2007: нариси новітньої історії / Г.В. Касьянов. – К., 2007.
6. *Полонська-Василенко Н.Д.* Історія України: У 2 т. / Н.Д. Полонська-Василенко. – К., 2002.
7. *Субтельний О.* Україна: Історія / О. Субтельний. – Київ, 1993.
8. *Яковенко Н.* Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України / Н. Яковенко. – К., 2005.
9. Історія української культури. – Т.1-4. – К., 2001–2008.
10. Історія української культури / Іван Крип'якевич (заг.ред.). – К., 2002.
11. *Попович М.В.* Нарис історії культури України / М.В. Попович. – К., 2001.
12. Українська культура: Лекції / Дмитро Антонович (заг.ред.). – К., 1993.

Додаткова:

13. Археологія України: Курс лекцій / Л.Л. Залізник, О.П. Моця, В.М. Зубар та ін. – К., 2005.
14. *Александрович В.* Західноукраїнські малярі XVI століття. Шляхи розвитку професійного середовища / В. Александрович. – Л., 2000.
15. *Антонович С. А., Захарчук-Чугай Р. В., Станкевич М. Є.* Декоративно-прикладне мистецтво / Антонович С. А., Захарчук-Чугай Р. В., Станкевич М. Є. – Львів: Світ, 1999.
16. *Барабаш Ю.Я.* Вибрані студії. Сковорода. Гоголь. Шевченко / Ю.Я. Барабаш. – К., 2007.
17. *Баран В.К.* Україна: новітня історія (1945-1991 рр.) / В.К. Баран. — Л., 2003.
18. *Біла А.* Український літературний авангард: пошуки, стильові напрямки / А. Біла. – К., 2006.
19. *Боплан Г. де Л.* Опис України, кількох провінцій Королівства Польського, що тягнуться від кордонів Московії до границь Трансильванії, разом з їхніми звичаями, способом життя і ведення воєн / Г. де Л. Боплан. – К.: Наук. думка; Кембрідж (Мас.): Укр. наук. ін-т, 1990. – 256 с.
20. *Брайчевський М.Ю.* Походження Русі / М.Ю. Брайчевський. – К., 1968.

21. *Брайчевський М.Ю.* Утвердження християнства на Русі / М.Ю. Брайчевський. – К., 1988.
22. *Брицький П.П., Бочан П.О.* Німці, французи і англійці про Україну та український народ у XVII – XIX ст./Брицький П.П., Бочан П.О. – Чернівці, 2011. – 308 с.
23. *Великий голод в Україні 1932-1933 років: У 4 т.* – К., 2008.
24. *Верменич Я. В.* Західна Україна, як термін // Енциклопедія історії України. – К. : Наукова думка, 2005 / *Верменич Я. В.*– Т. 3. — С. 290-291.
25. *Верстюк В.Ф.* Українська Центральна Рада/ В.Ф. Верстюк. – К., 1997.
26. *Віра Манько.* Українська народна писанка /Віра Манько. – Львів: Свічадо, 2008.
27. *Володимир Січинський.* Чужинці про Україну. Вибір з описів подорожей по Україні та інших писань чужинців про Україну за десять століть /Володимир Січинський.– К.: Довіра, 1992.
28. *Воропай П.* Звичаї українського народу /Воропай П. – К.: Оберіг, 1993.– 590 с.
29. *Гайдай Л.* Історія України в особах, термінах, назвах і поняттях /Гайдай Л. – Луцьк: Вежа, 2000.
30. *Гасюк Е. О.* Художнє вишивання. Альбом / Гасюк Е. О. – Київ: Вища школа, 1984.
31. *Геник-Березовська З.* Грані культур. Бароко, романтизм, модернізм /З. Геник-Березовська.– К.: Гелікон, 2000.
32. *Голобуцький В.* Запорозьке козацтво / В. Голобуцький. – К., 1994.
33. *Грабович Г.* До історії української літератури: Дослідження, есеї, полеміка / Г. Грабович. – К., 2003.
34. *Греков Б.Д.* Киевская Русь / Б.Д. Греков. – М., 1953.
35. *Грушевський М.С.* Історія української літератури: У 6 т. /М.С. Грушевський. – К.: Либідь, 1993-1996.
36. *Гунчак Т.* Україна: перша половина XX століття: Нариси політичної історії / Т. Гунчак. – К., 1993.
37. *Гурбик А. О.* Українське суспільство на зламі середньовіччя і нового часу: нариси з історії ментальності та національної свідомості / А.О. Гурбик, О.І. Гуржій, В.М. Матях, В.М. Ричка, К.І. Салій. – К., 2001.
38. *Гурчала Ірина.* Народне мистецтва Західних областей України /Гурчала Ірина. –К., 1966.
39. *Дворнік Ф.* Слов'яни в європейській історії та цивілізації / Ф. Дворнік. – К., 2005.
40. Енциклопедія українознавства для школярів і студентів/Авт.-уклад. В. В. Оліфіренко, С. М. Оліфіренко, Т. В. Оліфіренко, Л. В. Оліфіренко.–Донецьк: Сталкер, 1999. – 496 с.
41. Європейське відродження та українська література XIV-XVIIIст. – К., 1993.
42. Єфремов С. Історія українського письменства / Єфремов С. – К., 1995.

43. Жолтовський П.М. Малюнки Києво–Лаврської іконописної майстерні /Жолтовський П.М. – К., 1982.
44. Жолтовський П.М. Український живопис XVII-XVIIIст./ Жолтовський П.М. – К., 1978.
45. *Жолтовський П.М.* Художнє життя на Україні у XVI-XVIIIст. /П.М. Жолтовський. – К., 1983.
46. *Залізняк Л.Л.* Первісна історія України / Л.Л. Залізняк. – К., 1999.
47. Запаско Я. Мистецтво книги на Україні в XVI–XVIII ст./ Запаско Я. – Львів, 1971.
48. *Західня Україна* // Енциклопедія українознавства : Словникова частина : в 11 т. / Наукове Товариство ім. Шевченка ; гол. ред. проф., д-р Володимир Кубійович. – Париж; Нью-Йорк; Львів: Молоде життя, 1954-2003. – Т. 2. – С. 761.
49. *Зотов В.М., Клімачова А.В., Таран В.О.* Українська та зарубіжна культура. Словник культурологічних термінів /Зотов В.М., Клімачова А.В., Таран В.О.– Київ: Центр учбової літератури, 2009. – 269 с.
50. *Зубар В.М.* Античний світ Північного Причорномор'я /В.М. Зубар, Є.А. Ліньова, Н.О. Сон. – К., 1999.
51. *Ісаєвич Я.* Українське книговидання: витоки, розвиток, проблеми /Я.Д. Ісаєвич. – Л., 2002.
52. *Ісаєвич Я.Д.* Братства та їх роль в розвитку української культури XVI-XVIIIст. /Я.Д. Ісаєвич. – К., 1966.
53. Історія світової культури. – Либідь, 1994. – 320 с.
54. Історія української культури /За загал. ред. І. Крип'якевича. – К.:Либідь, 1994. – 656 с.
55. *Історія української культури: У 5 т. – Т.5.Кн.1: Історія культури УкраїниXX - початку XXI ст.– К., 2010. – 864 с.*
56. Т.2: Українська культура XIII-першої половини XVII століть.– К., 2001,
57. Т.3: Українська культура другої половини XVII-XVIII століть.– К., 2003.
58. Т.5.Кн.1: Історія культури УкраїниXX - початку XXI ст.– К., 2010.
59. *Історія української літератури XX ст. – У двох книгах. /за ред. В. Г. Кичика. – К.:Либідь, 1994.*
60. *Історія української музики.– К., 1989. – Т.2, 3.*
61. *Кара–Васільєва Т.* Українська вишивка. Альбом / Кара–Васільєва Т. – К.: Мистецтво, 1993.
62. *Києво–Могиланська академія в іменах.* – К., 2002.
63. *Китова С.* Полотняний літопис України / Китова С. – Черкаси, 2003. – 224 с.
64. *Клиновецька З.* Страви й напитки на Україні /Клиновецька З.– Київ – Львів, 1913.
65. *Ковальчук О. В.* Українське народознавство / Ковальчук О. В.– К.: Освіта, 1992.

66. *Когут З.* Російський централізм і українська автономія. Ліквідація Гетьманщини. 1760-1830 / З. Когут. – К., 1996.
67. *Когут З. Є.* Коріння ідентичности: Студії з ранньомодерної та модерної історії України / З.Є. Когут. – К., 2004.
68. *Конобродська Валентина.* Поліський поховальний і поминальні обряди. Т.1: Етнолінгвістичні студії / Конобродська Валентина. – Житомир, 2007. – 356 с.
69. *Котляр М.Ф.* Галицько–Волинська Русь / М.Ф. Котляр. – К., 1998.
70. *Кравець О. М.* Сімейний побут і звичаї українського народу / Кравець О. М. – К., 1996.
71. *Крайній К.К.* Історики Києво–Печерської лаври ХІХ - початку ХХ століть / Крайній К.К. – К.: Пульсари, 2000 .
72. *Крижанівський О.П.* Історія церкви та релігійної думки в Україні: У 3. кн. / О.П. Крижанівський, С.М. Плохій, В.І. Ульяновський. – К., 1994.
73. *Культура і побут населення України.* – К., 1993.
74. *Культура українського народу / Керівник Русанівський В.М.* – К., 1994.
75. *Лаврів Петро.* Історія південно-східної України / Лаврів Петро. – Львів: Слово, 1992.
76. *Леп'явко С.* Козацькі війни кінця ХVІ ст. в Україні / С. Леп'явко. – Чернігів, 1996.
77. *Липинський В.* Україна на переломі. 1657-1659: Замітки до історії українського державного будівництва в ХVІІ ст. / В. Липинський. – К., 1997.
78. *Лисяк–Рудницький І.* Історичні есе: У 2 т. / І. Лисяк–Рудницький. – К., 1994.
79. *Литвин В.* Політична арена України: Дійові особи та виконавці / В. Литвин. – К., 1994.
80. *Литвин М.Р.* Історія ЗУНР / М.Р. Литвин, К.Є. Науменко. – Л., 1995.
81. *Макаров А.* Світло українського бароко / Макаров А. – К., 1994.
82. *Макарчук С. А.* Етнографія України / Макарчук С. А. – Львів: Світ, 1994.
83. *Медынцева А.А.* Грамотность в Древней Руси: По памятникам эпиграфики X - первой половины XIII века / А.А. Медынцева. – М., 2000.
84. *Мельничук Ю. О.* Семантика українських вишитих рушників / Мельничук Ю. О. // Народне мистецтво. – 2004. – № 3-4.
85. *Микитась В.Л.* Давньоукраїнські студенти і професори / В.Л. Микитась. – К., 1994.
86. *Миллер А.И.* «Украинский вопрос» в политике властей и русском общественном мнении (вторая половина ХІХ в.) / А.И. Миллер. – СПб., 2000.
87. *Мирослав Попович.* Нарис історії культури України / Мирослав Попович. – К.: АртЕк, 2001.
88. *Мицько І.А.* Острозька слов'яно–греко–латинська академія (1576-1636) / І.А. Мицько. – К., 1990.

89. *Наулко В. І., Артюх Л. Ф., Горленко В. Ф.* та ін. *Культура і побут населення України.* – К., 1993.
90. *Нічик В.М.* Петро Могила в духовній історії України / В.М. Нічик. – К., 1997.
91. *Обухівський рушник* / упор. Ю. К. Домотенко. – К.: Задруга, 2005. – 28 с.
92. *Обычаи, поверия, кухня и напитки Малороссиян.* –К., 1992.
93. *Овсійчук В.А.* Класицизм і романтизм в українському мистецтві /В.А. Овсійчук. – К., 2001.
94. *Овсійчук В.А.* Майстри українського бароко / Овсійчук В.А. – К., 1991.
95. *Огієнко І.* Історія українського друкарства / Огієнко І.І.– К., 1994.
96. *Огієнко І.І.* Історія української культури / Огієнко І.І.– К., 1992.
97. *Огієнко І.І.* Історія українського друкарства / І.І. Огієнко. – Либідь, 1994.
98. *Оглоблин О.* Гетьман Іван Мазепа та його доба / О. Оглоблин. – К.; Л.; Нью-Йорк; Париж; Торонто, 2001.
99. *Оглоблин О.* Люди старої України та інші праці / О. Оглоблин. – Острог, 2000.
100. *Павлова О., Мельничук Ф., Грищенко В., Панталієнко В., Сироватський А., Мисюра Т.* Історія української культури. Навчальний посібник/Павлова О., Мельничук Ф., Грищенко В., Панталієнко В., Сироватський А., Мисюра Т.– К.: Центр учбової літератури, 2012. – 368с.
101. *Півторак Г.* Українці: звідки ми і наша мова /Півторак Г.– К., 1993.
102. *Попович М.В.* Нарис історії культури України / М.В. Попович. – К., 2001.
103. *Потульницький В.А.* Україна і всесвітня історія: Історіософія світової та української історії XVII–XX століть / В.А. Потульницький. – К., 2002.
104. *Причепій Є. Причепій Т.* Вишивка Східного Поділля /Причепій Є. Причепій Т. – К.: Родовід, 2007. – 344 с.
105. *Реєнт О.П.* Павло Скоропадський / О.П. Реєнт. – К., 2003.
106. *Реєнт О.П.* Україна в імперську добу (XIX - початок XX ст.) / О.П. Реєнт. – К., 2003.
107. *Ричка В.М.* Церква Київської Русі (соціальний та етнокультурний аспект) /В.М. Ричка. – К., 1997.
108. *Розстріляне відродження: Антологія 1917-1933: Поезія – проза– драма – есей* / Юрій Лавріненко (упоряд.)– К., 2004.
109. *Романцов В.О.* Український етнос: на одвічних землях та за їхніми межами (XVIII–XX століття) / *Романцов В.О.*–К.: Видавництво імені Олени Теліги, 1998.
110. *Русина О.В.* Україна під татарами і Литвою / О.В. Русина. – К., 1998.
111. *Русначенко А.* Від імперії – до України / А. Русначенко. – К., 2009.
112. *Русначенко А.М.* Народ збурений: Національно-визвольний рух в Україні й національні рухи опору в Білорусії, Литві, Латвії, Естонії у 1940–50-х роках / А. Русначенко. – К., 2002.

113. *Русначенко А.М.* Національно–визвольний рух в Україні: середина 1950-х– початок 1990-х років / А. Русначенко. – К., 1998.
114. *Рыбаков Б.А.* Киевская Русь и русские княжества XII-XIII вв. / Б.А. Рыбаков. – М., 1982.
115. *Рыбаков Б.А.* Язычество древних славян / Б.А. Рыбаков. – М., 1981.
116. *Сас П.М.* Політична культура українського суспільства (кінець XVI - перша половина XVII ст.) / П.М. Сас. – К., 1998.
117. *Семчишин М.* Тисяча років української культури / Семчишин М.–К., 1993.
118. *Словник символів* / Потапенко О. І., Дмитренко М. К., Потапенко Г. І. –К., 1997.
119. *Смолій В.А.* Українська національна революція XVII ст. (1648-1676 рр.) / В.А. Смолій, В.С. Степанков.– К., 1999.
120. *Смолій В.А.* Богдан Хмельницький / В.А. Смолій, В.С. Степанков. – К., 2003.
121. *Солдатенко В.Ф.* Українська революція. Історичний нарис / В.Ф. Солдатенко. – К., 1999.
122. *Софронова Л.А.* Старинный украинский театр / Софронова Л.А.– М., 1996.
123. *Степовик Д.В.* Українська графіка XVI-XVIIIст. Еволюція образної системи /Д.В. Степовик. – К., 1982.
124. *Танадайчук С.* Рослини-символи в українському фольклорі /Сергій Танадайчук // Українська культура. – 2002. – № 11– 12. – С. 36-37.
125. *Тарасенко Ольга.* Становлення та розвиток історичної освіти та науки у Київському університеті у 1834–1884 рр. /Ольга Тарасенко. – К.: Логос, 1995. – 276 с.
126. *Тарасенко О. О.* До становлення школи істориків Університету Св. Володимира: Платон Васильович Павлов /О.О. Тарасенко // Парадигма пізнання: гуманітарні питання, 2015. – Том 7, № 10. – С. 5-30.
127. *Тарасенко О.О.* З історії становлення та розвитку історичної освіти в Київському імператорському університеті Св. Володимира (до 175 річчя від дня заснування) /О.О. Тарасенко //Історична думка, 2010. – № 1(2). – 59 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://elibrary.kubg.edu.ua/6385/1/O_Tarasenko_IS.pdf
128. *Тарасенко Ольга.* Викладацька діяльність П.В. Павлова в Університеті Св. Володимира у середині XIX ст. /О.О. Тарасенко //Література та культура Полісся, 2007. – № 38. – С. 236-248.
129. *Тарасенко Ольга.* Формування наукових шкіл істориків в Університеті Св. Володимира: Іван Васильович Лашнюков /О. О. Тарасенко // Київські історичні студії. Збірник наукових праць, 2015. – № 1. – С. 108-114.
130. *Тарасенко О.О.* Спогади В.Й. Португалова про професора Павлова (школа істориків Університету Св. Володимира /О.О. Тарасенко //Матеріали XII Міжнародної наукової інтернет конференції «Актуальні наукові дослідження сучасності (22–24.12. 2015)».Історія.

Збірник наукових праць. Київ, 2015. – С. 77-85.

131. *Тарасенко О.О.* Представники народницького напрямку Микола Костомаров та Іван Лашніюков (школа істориків Університету Св. Володимира) / О.О. Тарасенко // Science Rise. – Х: НВП ПП «Технологічний Центр», 2015. – № 11(16). – С. 64-68.

132. *Тарасенко О.О.* Спогади Миколи Костомарова (школа істориків Університету Св. Володимира) / О. О. Тарасенко // Грані, 2015. – №. 11/2 (127). – С. 97-102.

133. *Тарасенко О.О.* До становлення школи істориків Університету Св. Володимира: В. Ф. Домбровський та М. І. Костомаров / О. О. Тарасенко // Грані, 2015. – №. 12/2 (128). – С. 59-68.

134. *Тарасенко Ольга.* Володимир Антонович за спогадами Василя Ляскоронського / О.О. Тарасенко // Матеріали XI Міжнародної наукової інтернет конференції «Сучасна наука XXI століття» (10–12.06.15), Історія. Збірник наукових праць, 2015. – С. 80-92.

135. *Тарасенко Ольга.* Професор Володимир Антонович у спогадах учнів / О. О. Тарасенко // Гілея: науковий вісник, 2015. – Том 98. – № 7. – С. 99-105.

136. *Тарасенко Ольга.* Спогади про В. Б. Антоновича / О. О. Тарасенко / Київ і кияни у соціокультурному просторі XIX–XXI століть: європейський цивілізаційний вимір: матер. V щоріч. Всеукр. наук. – практ. конф., 27 трав. 2015 р., 2015. – С. 205-215.

137. *Тарасенко О.* Школа істориків Університету Св. Володимира: штрихи до творчого портрету Василя Федоровича Домбровського / Ольга Тарасенко // ScienceRise. – 2015. – Т. 7, N 1(12). – С. 37-41.

138. *Тарасенко О.* Становлення вітчизняної історичної освіти у Київському університеті / Ольга Тарасенко / 150 років розвитку вітчизняної історичної науки в Київському університеті: Матеріали Республіканської науково–практичної конференції. Київ, 20-21 жовтня 1992 р. Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 1993. – С. 39-43, 188.

139. *Тарасенко Ольга.* Внесок наукової школи істориків Київського університету у становлення національної історичної освіти і науки / Ольга Тарасенко / Збірник тез доповідей Міжнародної наукової конференції «Образ епохи. Культурне середовище Києва кінця XIX - початку XX ст.». Київ, Будинок вчених НАН України 20–22 листопада 1995 р. Міжнародний Фонд «Відродження». 1995. – С. 152-154.

140. *Тарасенко Ольга.* Класична наукова школа істориків Київського університету Св. Володимира у XIX ст. / Ольга Тарасенко / Історія. Частина I: Тези та повідомлення III Міжнародного конгресу українців. Міжнародна асоціація українців, Національна академія наук України, 1996. – С. 225-228.

141. *Тарасенко, Ольга Олексіївна.* Діяльність вчених Університету Св. Володимира в Київській археографічній комісії у 50-х – 80-х роках XIX ст. / О. О. Тарасенко / Київ у

- соціокультурному просторі XIX-XXI століть: національний та європейський контекст. Матеріали Всеукр.науково-практичної конференції. Київський університет імені Бориса Грінченка, 2011. – С. 67-72.
142. *Тарасенко, Ольга*. Штрихи до творчого портрета В.С. Іконнікова (з нагоди 170-річного ювілею) / О. О. Тарасенко // Київ і кияни у соціокультурному просторі XIX-XXI століть: національний та європейський контекст: матер. Всеукр. наук. -практ. конф., 2012. – С. 68-75.
143. *Тарасенко, Ольга Олексіївна*. Спогади М. І. Костомарова про П. В. Павлова (школа істориків Університету Св. Володимира// Гілея: науковий вісник, 2016. –№ 105 (2). С. – 133-139.
144. *Тарасенко, Ольга Олексіївна*. Спогади В. Г. Авсеєнка про істориків Університету Св. Володимира // Грані, 2016. –№ 130 (2). –С. 81-89.
145. *Тарасенко, Ольга Олексіївна*. Школа істориків Університету Св. Володимира: Микола Іванович Костомаров // Київські історичні студії, 2016. –№ 1.– С. 127-134.
146. *Толочко О.П.* Київська Русь / О.П. Толочко, П.П. Толочко. – К., 1998.
147. *Толочко П.П.* Кочевые народы степей и Киевская Русь / П.П. Толочко. – СПб., 2003.
148. *Україна XVII ст.: суспільство, філософія, культура.* – К., 2005.
149. *Українська культура.* Лекції за редакцією Дмитра Антоновича. – К., 1993.
150. *Українська минувшина.* Ілюстративний етнографічний довідник. – К.: Либідь, 1993.
151. *Українська та зарубіжна культура: Навч. посіб./* М. М. Закович, І. А. Зязюн, О. М. Семашко та ін.; за ред. М. М. Заковича. – К.: Знання, 2000.
152. *Українське бароко та європейський контекст.* Архітектура, образотворче мистецтво, театр і музика. – К., 1991.
153. *Українське бароко: У 2 т.* – Х., 2004.
154. *Українське козацтво: Мала енциклопедія.* –К.: Генеза, Запоріжжя: Прем'єр, 2002.
155. *Український авангард 1910-1930 років: Альбом.* – К., 1996.
156. *Український живопис. Сто вибраних творів.* – К., 1985.
157. *Українські гуманісти епохи Відродження: Антологія: У 2 ч.* – К., 1995.
158. *Українські страви / Упорядник Фік Б. Н.* – Харків: «Світovid», 2002. – 256 с.
159. *Фрис В.Я.* Історія кириличної рукописної книги в Україні: X-XVIII ст. / В.Я. Фрис. – Л., 2003.
160. *Хижняк З.І.* Історія Києво–Могилянської академії / З.І. Хижняк, В.К. Маньківський. – К., 2008.
161. *Циганенко В. О., Солових З. Х.* Страви із фруктів та овочів / Циганенко В. О., Солових З. Х. - К.: Техніка, 1990. – 224 с.

162. *Чижевський Д.* Нариси з історії філософії на Україні / Д. Чижевський. – К., 1992.
163. *Чижевський Д.І.* Історія української літератури / Д.І. Чижевський. – К., 2008.
164. *Чижевський Д.І.* Реалізм в українській літературі / Д.І. Чижевський. – К., 1999.
165. *Чижевський Д.І.* Українське літературне бароко: Вибрані праці з давньої літератури / Д.І. Чижевський. – К., 2003.
166. *Чижевський Д.І.* Філософія Г.С. Сковороди / Д.І. Чижевський. – Х., 2004.
167. *Чуб-Нитченко Д.* Слідами Миклухи-Маклая / Д. Чуб-Нитченко. – К., 1993.
168. *Шабульдо Ф.М.* Землі Юго-Западної Русі в складі Великого князівства Литовського / Ф.М. Шабульдо. – К., 1987.
169. *Шалімов С. А., Шадура О. А.* Сучасна українська кухня / Шалімов С. А., Шадура О. А. . – 4-те вид., стереотип. – К.: Техніка, 1981. – 271 с., іл.
170. *Шевченко В.О.* Тричі перший (видатний мореплавець та географ Юрій Лисянський) / В.О. Шевченко. – К., 2003.
171. *Шевченко І.* Україна між Сходом і Заходом: Нариси із історії культури до початку XVIII століття / І. Шевченко. – Л., 2001.
172. *Шевчук В.О.* Пізнаний і непізнаний Сфінкс: Григорій Сковорода сучасними очима / В.О. Шевчук. – К.: Пульсари, 2008. – 525 с.
173. *Шейко В.* Історія української культури: Навч. посібник / В. Шейко, Л. Тишевська. – К.: Кондор, 2006. – 264 с.
174. *Шитюк, М. М.* Землі української постаті знані: навчальний посібник / М. М. Шитюк, Є. Г. Горбуров, К. Є. Горбуров. – Миколаїв : Видавництво ЧДУ ім. Петра Могили, 2011. – 722 с.
175. *Шпорлюк Р.* Імперія та нації. З історичного досвіду України, Росії, Польщі та Білорусі / Р. Шпорлюк. – К., 2000.
176. *Юсов Б. Н. М.Пржевальський / Б. Н. Юсов.* – М., 1985. – 95 с.
177. *Яковенко Н.* Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України / Н. Яковенко. – К., 2005.
178. *Яковенко Н.* Паралельний світ. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI-XVII ст. / Н. Яковенко. – К., 2002.
179. *Яневський Д.* Політичні системи України 1917-1920 років: спроби творення і причини поразки / Д. Яневський. – К., 2003.
180. *Яневський Д.* Хроніка "помаранчевої революції" / Д. Яневський. – Х., 2005.

Ресурси Інтернету: <http://litopys.org.ua/> (Ізборник. Історія України IX–XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації: літописи, історія, мовознавство,

давня українська література, політологія, літературознавство, граматики та лексикони, історичні мапи тощо).